

Stora utskottet

Statsrådets utredning: Statsrådets strategi för inflytande i EU

Till statsrådet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets utredning: Statsrådets strategi för inflytande i EU (E 123/2016 rd): Ärendet har inkommit till riksdagen.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- minister Jaakko Iloniemi
- styrelseordförande Esko Aho
- doktor i samhällsvetenskaper Risto Volanen
- forskardoktor Timo Miettinen
- professor Juhana Aunesluoma
- professor Anne Deighton, University of Oxford
- direktör Teija Tiilikainen, Ulkopoliittinen instituutti
- programdirektör Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- direktör Jaakko Kiander, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
- Economics writer Martti Sandbu, The Financial Times.

Samband med andra handlingar

I ärendet har stora utskottet fått utlåtanden av utrikesutskottet (UtUU 2/2017 rd), lagutskottet (LaUU 1/2017 rd) finansutskottet (FiUU 7/2017 rd), jord- och skogsbruksutskottet (JsUU 2/2017 rd) och framtidsutskottet (FrUU 2/2017 rd).

STATSRÅDETS UTREDNING

Statsrådets utredning om Finlands strategi för inflytande i EU följer samma mall som fjolårets motsvarande utredning. I utredningen ges en allmän presentation av de författningsförslag som tas upp i kommissionens arbetsprogram för 2017 eller i andra EU-sammanhang och som enligt statsrådet är centrala i fråga om Finlands inflytande i EU. Vidare meddelar statsrådet sina allmänna ståndpunkter dels om de åtgärder som föranleds av folkomröstningen i Förenade kungariket

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

den 23 juni 2016, dels om unionens svar på två medlemsstaters utmaning av unionens grundläggande värderingar.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Stora utskottet konstaterar att den i sitt utlåtande StoUU 3/2016 rd om utredningen om Finlands inflytande i EU 2016 behandlade samarbetet mellan statsrådet och riksdagen i syfte att å ena sidan säkerställa riksdagens rätt att fullt ut påverka landets EU-politik och å andra sidan stärka samordningen av statsrådets politik. I utlåtandet framförde utskottet anmärkningar angående utredningens rättidighet och disposition. Utskottet konstaterade att det till följd av utredningens framställningssätt var svårt att gestalta regeringens mål och medlen för att uppnå målen och att senare bedöma måln utfallet.

Utskottet noterar att flertalet av de konkreta ärenden som nämns i strategin också annars behandlas av utskottet som U- eller E-ärenden. Enligt grundlagen ska utskottet särskilt ge statsrådet ett vägledande utlåtande om dessa frågor på det sätt som föreskrivs i 96 och 97 § i grundlagen. I det här utlåtandet behandlar utskottet på en allmän nivå de politikområden som nämns i statsrådets utredning, men avhåller sig från att behandla U- och E-ärendena i detalj.

Utskottet går i det här utlåtandet mer ingående än utredningen in på Finlands hållning när det gäller den inom unionen pågående diskussionen om i vilken riktning EU bör utvecklas. Utskottet bedömer att av de frågor som i år måste anses vara strategiska, är Europeiska unionens kommande målsättningar och stärkandet av unionens slagkraft de primära med tanke på Finlands ställning. Finland måste i år på nytt ta ställning till framtiden för den ekonomiska och monetära unionen. Frågan anknyter till unionens framtid men utgör delvis ett separat element.

Påverkansobjekt som behandlas i statsrådets utredning

Förenade kungarikets utträde ur EU och unionens utveckling

Statsrådets utredning återspeglar den osäkerhet i fråga om Förenade kungarikets mål för dess framtida EU-relationer som förelåg då utredningen lämnades och som fortfarande består. Utskottet omfattar gärna statsrådets önskemål om att det nya arrangemanget ska säkerställa Finlands intressen i alla väsentliga frågor. Utskottet vill dock lägga till vissa konkreta mål.

EU-medborgare, och därmed också finska medborgare, som bott i Förenade kungariket (UK) före folkomröstningen om Brexit, och likaså brittiska medborgare som bott i andra unionsländer måste genomgående tillförsäkras skäliga rättigheter. Även om UK:s mål uttryckligen omfattat ett slopande av den fria rörlighet för personer som rått under EU-medlemskapet, vill utskottet framhålla att det ligger i båda parternas intresse att de fyra friheterna (för personer, varor, kapital och tjänster) fortsatt tillämpas så brett som möjligt i relationerna mellan unionen och UK. UK utgör en fullt integrerad del av det europeiska ekonomiska logistiksystemet. Ett gränshinder vid Engelska kanalen skulle därför leda till oförutsebara ekonomiska svårigheter till följd av den försvagade till-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

gången till såväl varor som tjänster. Det ligger i Finlands intresse att de problem som UK:s utträde medför minimeras och att dess framtida status i relation till unionen är minst lika gynnsam som andra tredjeländers.

Frågan om fri rörlighet för kapital, som i unionen i praktiken ansetts gälla också rörelser över unionens yttre gränser, kräver enligt utskottet ytterligare utredningar. Att London i egenskap av finansiellt centrum hamnar utanför unionen förändrar radikalt villkoren för unionens ekonomiska politik. Det ger samtidigt en ny betydelse åt unionens policyer angående off-shore-finansiering, kringgående av skatt och bekämpning av svart ekonomi.

Respekten för de gemensamma värdena

Stora utskottet ser det i likhet med lagutskottet (LaUU 1/2017 rd) som positivt att det i årets EU-strategi läggs större tyngd vid de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna än föregående år. Utskottet omfattar också statsrådets i utredningen uttryckta mål att den ledande principen för Finlands EU-strategi bör vara unionens gemensamma värden. Utskottet menar att en värdebaserad politik kräver att värdena definieras tydligare än i statsrådets utredning och att det görs en realistisk analys av i vilken mån de förhärskande värdena inom EU är gemensamma.

Utskottet instämmer i statsrådets uppfattning att artikel 7 i EU-fördraget och kommissionens ram i princip möjliggör effektiva åtgärder för att ingripa mot systemrelaterade hot mot rättsstatsprincipen. Utskottet påminner dock om att en sanktion enligt artikel 7 i fördraget inte kan tillämpas i en situation där två eller fler inbördes solidariska medlemsstater bryter mot de grundläggande värden som nämns i artikel 2. Av det följer att effektiva ingripanden framför allt förutsätter mellanstatliga insatser och att de medlemsstater som respekterar de grundläggande värdena tar sitt ansvar. Utskottet påpekar att kommissionens ram skapades på Finlands och vissa likatänkande medlemsstaters initiativ. Utskottet ser det som viktigt att Finland fortsatt är aktivt och tar initiativ i frågor som gäller mänskliga och medborgerliga rättigheter. Också de europeiska parlamenten och parlamentens samlingsorganisationer har förutsättningar att främja de grundläggande värdena på praktisk nivå.

Förbättrad reglering

Stora utskottet omfattar statsrådets förslag om förbättrad reglering. Att avveckla onödig reglering har gång på gång stått i fokus i utskottets utlåtanden om Finlands EU-politik (bl.a. StoUU 4/2014 rd och StoUU 3/2015 rd).

Finlands beslutsfattande i EU-frågor grundar sig på de fastslagna prioriteringarna och på bedömning av dem. Utskottet menar att statsrådet i EU-strategin helt korrekt understryker de grundläggande principerna för god förvaltning. Utöver att upprepa grundprinciperna borde statsrådet granska vilka indikatorer som ska tillämpas för bedömningen av hur kommissionens och Finlands reglering utvecklas. Hur tänker Finland, med utredningens ord, ”stärka den egna förmågan att bedöma den ekonomiska betydelsen och de rättsliga dimensionerna av EU-regleringen”?

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Utskottet påminner om att det efter Lissabonfördragets ikraftträdande har kommit betydligt mindre EU-lagstiftning än tidigare. Det har dessutom varit en ledande princip för Junckers kommission att vara återhållsam i fråga om lanseringen av nya lagstiftningsprojekt.

Utskottet påpekar att REFIT-programmet har pågått i flera år och med all rätt är förknippat med stora förväntningar. Därför borde man enligt utskottet nu kunna lägga fram uppgifter om såväl kvantitativa som kvalitativa resultat för REFIT: Hur många bestämmelser har bedömts och vad har bedömningen lett till? Hur effektiv var bedömningen? Är Finland nöjt med de mål som ställts upp för REFIT och med målutfallet? Utskottet upprepar sin tidigare ståndpunkt (StoUB 1/2014 rd) att REFIT, som visserligen gör en nyttig, specialinriktad bedömning av författningar, bör ersättas med ett system där gällande författningar bedöms rutinmässigt som ett led i kommissionens lagberedning, på samma sätt som i Finland och andra medlemsstater med en utvecklad lagberedning.

Utskottet fäster än en gång särskild uppmärksamhet vid att den administrativa börda som följer av den överdrivna regleringen av jordbruket påverkar jordbruksnäringarnas lönsamhet och samtidigt också livet för de näringsidkande privatpersonerna. Utskottet anser att avregleringen av det överdrivet reglerade jordbruket bör prioriteras.

Åtgärder för att komma till rätta med migrationen

Utskottet konstaterar att unionens åtgärder för att komma till rätta med migrationen regelbundet har behandlats och behandlas som separata ärenden i utskottet. För att undvika upprepningar hänvisar utskottet till sitt utlåtande StoUU 6/2016 rd. På ett allmänt plan vill utskottet dock påpeka att migrationsfrågan är känslig dels för förändringar i unionens omvärld, dels för det tryck som uppstår till följd av meningsskiljaktigheter mellan medlemsstaterna.

När stora utskottet godkände statsrådets redogörelse för förhandlingarna angående Schengensystemet (StoUU 1/1996 rd) gjorde utskottet följande uttalande: ”Bestämmelserna i Schengenavtalen inskränker inte den minimitrygghet statsförfattningen eller internationella konventioner garanterar asylsökande. Av detta följer en förpliktelse för Schengenstaterna att se till att en asylsökande inte sänds tillbaka till ett annat land utan garantier för att han har en med västerländsk rättsuppfattning överensstämmande möjlighet att få sin ansökan prövad i ett land som kan ge honom behövligt skydd.” Till följd av migrationsströmmarna utsätts Schengensystemet för ett avsevärt tryck.

Utskottet instämmer i statsrådets bedömning att Dublinsystemet inte fungerar som det är tänkt. Till följd av bristerna i Dublinsystemet uppfyller medlemsstaterna som kollektiv inte de skyldigheter enligt internationell humanitär rätt som varje medlemsstat ska svara för.

Utskottet omfattar statsrådets ståndpunkt att de grundläggande orsakerna till migrationen kräver åtgärder på EU-nivå och i samarbete med ursprungs- och transitländerna. Det är ändamålsenligt att försöka nå det målet genom partnerskapsavtal med enskilda länder. Utskottet påminner dock om att merparten av de asylsökande som anländer till unionen fortfarande kommer från länder som är föremål för militära insatser där unionsländer eller deras allierade är involverade. Före krigsoperationerna var Irak och Syrien enligt FN:s statistik genomsnittligt välmående länder från

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

vilka det kom ett obetydligt antal migranter. För de här ländernas del är det rimligt att anta att ekonomiska åtgärder inte kan vara det primära svaret på de yttersta orsakerna till migrationen.

För transitländernas del bör det noteras att de flesta av dem är politiskt instabila med ett oroväckande människorättsläge. För Libyens del kan man fråga sig om det överhuvudtaget finns en regering med förutsättningar att effektivt utgöra en partner till EU. Också när samarbetet utvecklas har EU ett betydande ansvar för hur ett partnerskap med transitländerna i praktiken påverkar migranternas mänskliga rättigheter. Det ansvar som den humanitära rätten kräver kan EU:s medlemsstater inte lägga ut på entreprenad.

Utskottet vill dessutom påminna om att nationalprodukten per medborgare i de flesta av de ursprungsländer som är tänkta som parter i partnerskapsavtal är endast en bråkdel jämfört med de europeiska länderna. Till den del migrationen är en följd av skillnader i välbefinnande, måste de grundläggande orsakerna tacklas genom att ursprungsländernas ekonomiska strukturer påverkas på makroekonomisk nivå. Det innefattar radikala åtgärder för att underlätta varuimporten från utvecklingsländer. Utskottet stöder uppkomsten av partnerskapsavtal men efterlyser samtidigt realism när det gäller förväntningarna på avtalens genomslag.

Vid direkta ekonomiska stöd och andra motsvarande arrangemang som riktar sig till migranternas ursprungsländer och transitländer är det angeläget att säkerställa god transparens i fråga om vilken del av satsningarna som ska riktas till den sociala och ekonomiska (ODA-godkända) utvecklingen och vilken del som ska gå till utveckling av den polisiära och militära kapaciteten.

Utskottet konstaterar att förhandlingarna mellan medlemsstaterna om "bördefördelningen" i anknytning till asylsökande inte har framskridit på snart två år. Det är oklart hur många av de 160 000 asylsökande som enligt planerna ska omfattas av bördefördelningen fortfarande är kvar i Grekland eller Italien. Däremot står det klart att det också på unionens territorium och nära dess gränser finns asylsökande som är hemlösa och hungrar och fryser på grund av unionens politiska oförmåga. Utifrån unionens gällande regler är det inte möjligt att påskynda beslutsfattandet eller effektivisera verkställandet när en beslutsam minoritet motsätter sig ett avgörande i frågan. I det rådande läget, då tiden går och nöden faktiskt kan lindras, bör de medlemsstater som förbinder sig till unionens grundläggande värderingar dra de politiska slutsatserna av det faktum att det gemensamma beslutsfattandet är förlamat. Att det migrationspolitiska beslutsfattandet inte fungerar leder till misslyckanden också inom gränsövervakningen och skötseln av de humanitära förpliktelserna. Det kan kräva att de medlemsstater som förbundit sig att lösa frågan genomför de nödvändiga åtgärderna genom mellanstatliga beslut.

Utskottet påpekar dessutom att Schengensystemet i sig förutsätter en långtgående harmonisering av medlemsstaternas migrationspolitik och likaså förmåga att tillsammans utveckla politiken när förhållandena förändras. Om exempelvis några medlemsstater äventyrar hela Schengensystemet genom att försvåra en uppdatering av Dublinreglerna, måste man i sista hand också kunna överväga om det är ändamålsenligt att dessa länder kvarstår som Schengenmedlemmar. Slopandet av inre gränser inom unionen är en betydande landvinning. För att bibehålla gränsfriheten kan det vara nödvändigt att vidta beslutsamma åtgärder hellre än att tillåta att systemet faller sönder genom att medlemsstater ensidigt beslutar om inre gränshinder.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Främjande av tillväxt, hållbar utveckling och stabilitet

I likhet med ekonomiutskottet (EkUU 7/2017 rd) menar stora utskottet att de påverkansobjekt som lyfts fram i statsrådets utredning i sig är motiverade. Utskottet noterar att många av dem är långsiktiga och ständigt aktuella och därför har behandlats också tidigare. Stora utskottet instämmer i ekonomiutskottets förhoppning att det i de kommande utredningarna inkluderas en bedömning av i vilken grad de fastställda målen har uppnåtts.

Den inre marknaden och digitaliseringen

Stora utskottet omfattar statsrådets konstaterande att den inre marknaden är den viktigaste faktorn i främjandet av ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Utskottet tillägger att den inre marknaden samtidigt utgör unionens kärna och syftet med dess existens: En politisk integration i Europa är möjlig endast som ett resultat av en ekonomisk integration som leder till att medlemsstaternas intressen närmar sig varandra. Utskottet ser det som angeläget att påminna om att en fungerande inre marknad utgör ett livsvillkor för den finska samhällsekonominns stabilitet och tillväxt.

Framtidsutskottets observation (FrUU 2/2017 rd) att det i den globala ekonomin inte finns någon inre marknad är värd att begrundas. Till följd av den pågående trenden av global protektionism kan det dock vara mer aktuellt och godtagbart än tidigare att utveckla den inre marknaden.

Utskottet har för närvarande inget att anmärka på utredningens allmänna konstateranden om betydelsen av de olika delarna av den inre marknaden. Den behövliga konkretiseringen av innehållet lyckas bäst i samband med behandlingen av de U- och E-ärenden som anknyter till dessa frågor.

Utskottet omfattar i princip statsrådets allmänt hållna uttalande om den fria rörligheten, men anmärker likväl att behandlingen av personuppgifter berör kärnan i de grundläggande fri- och rättigheterna och medborgerliga friheterna. Frågan kan alltså inte enbart behandlas utifrån den regleringslogik som tillämpas på den inre marknaden.

Framtidsutskottet konstaterar (FrUU 2/2017 rd) att EU befinner sig i samma ekonomisk-sociala omvälvning som Finland. Därför är det en utmaning också för EU att stödja innovationer som främjar nya affärsmodeller, en hållbar och sysselsättande tillväxt och konkurrenskraft på den globala marknaden. Med tanke på EU:s inre ekonomisk-sociala sammanhållning är det enligt framtidsutskottet viktigt att utveckla den digitala inre marknaden, sameuropeiska plattformar för innovationer, försök och utveckling, offentliga innovativa upphandlingar och det civila samhället.

Cirkulär ekonomi, bioekonomi, energi, klimat och trafik

Stora utskottet påminner om att Finlands mål i anknytning till bekämpningen av klimatförändring anges i utskottets utlåtande StoUU 1/2015 rd och att målen fortfarande är riktgivande för statsrådet. Klimatavtalet från Paris måste sättas i kraft och genomföras internt inom EU och inom ramen för FN:s klimatavtal. Stora utskottet konstaterar att den rådande osäkerheten om Förenta staternas klimatpolitiska linje innebär nya utmaningar. Finland bör dock utgå från att unionen

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

uppfyller sina åtaganden och intensifierar de diplomatiska och handels- och utvecklingspolitiska satsningarna för att de globala utsläppsmålen ska nås.

Utöver den klimatpolitiska dimensionen understryker utskottet i likhet med statsrådet Finlands centrala prioriteringar för att möjliggöra en bioekonomi. I det sammanhanget har genomförandet av kommissionens s.k. vinterpaket och dess initiativ i linje med de synpunkter Finland framfört en central roll. Utskottet anser i likhet med statsrådet att de viktigaste blocken är direktivet om förnybara energiformer inklusive hållbarhetskriterierna samt LULUCF-förordningen om markanvändning. Finland måste fortsatt kunna säkerställa ett hållbart och kontinuerligt utnyttjande av trä på samma nivå som i dag.

Stora utskottet instämmer i ekonomiutskottets (EkUU 7/2017 rd) uppfattning att det är viktigt att Finland kan påverka i frågor som gäller bioekonomin och den cirkulära ekonomin. I likhet med ekonomiutskottet vill stora utskottet framhålla vikten av att målen för Finlands påverkan konkretiseras. Stora utskottet noterar det som jord- och skogsbruksutskottet i sitt utlåtande (JsUU 2/2017 rd) framför i fråga om vikten av att beräkningarna av utsläpp från jordbruk och skogsbruk är korrekta.

Handelspolitiken

Stora utskottet anser liksom utrikesutskottet (UtUU 2/2017 rd) att det är viktigt att EU fortsatt tryggar en gemensam handelspolitik som bygger på frihandel och motverkar en spridning av protektionismen.

Efter det att statsrådets utredning blev klar att ter det sig som om de offentliga uttalandena av USA:s nya president i huvudsak stärker de ifrågasättande yttranden om frihandel och multilaterala mellanstatliga relationer som framfördes under Donald Trumps valkampanj. Om president Trumps uttalanden omvandlas i politiska åtgärder ser utskottet pessimistiskt på möjligheterna till framsteg i WTO-förhandlingarna eller TTIP-förhandlingarna under de närmaste åren.

Utskottet påpekar att omställningen i Förenta staternas handelspolitik innebär att EU:s gemensamma handelspolitik blir betydligt viktigare för Finland och för andra mindre ekonomier som är beroende av exporten. Små länder som Finland har inte styrka att ensamma få till stånd handelsavtal med skäliga villkor som stöder den egna samhällsekonomin. Om Trumpadministrationen eftersträvar bilaterala arrangemang med unionens medlemsstater och därmed förbigår EU är det av högsta vikt för Finland att EU fortsatt för en enig handelspolitik.

Utskottet påminner om att TTIP-avtalet framför allt förväntades underlätta tillträdet till den amerikanska marknaden för små och medelstora företag tack vare förnuftigare produktreglering. Ett annat viktigt mål var att på ett allmänt plan underlätta tillträdet till marknaden för delstaternas och lokalförvaltningens offentliga upphandling. Båda målen ter sig nu än mer utmanande med tanke på vad vi nu vet om den allmänna linjen i USA:s handelspolitik. Utskottet bedömer att EU och Finland inom kort kan möta handelspolitiska intressen som anknyter till bevarandet av de nuvarande, huvudsakligen skäliga handelsvillkoren.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

De kommande handelspolitiska förhandlingarna mellan USA och Förenade kungariket kommer att påverka och eventuellt komplicera förhandlingarna om Förenade kungarikets nya EU-relationer efter utträdet ur unionen. Trots att det är för tidigt att uttala sig om innehållet i förhandlingarna vill utskottet hänvisa till det som ovan sades om Brexitprocessen.

I statsrådets utredning nämns den kritiska debatt som i Europa förs om frihandeln. Debatten har bland annat visat att den utökade handelspolitiska behörighet som gavs unionen genom Lissabonfördraget inte helt motsvarar dess syften. Den fortsatta osäkerheten kring hur det handelspolitiska avtalet ska sättas i kraft i unionen försvagar unionens trovärdighet som förhandlingspart. Enligt utskottets uppfattning måste Finland i unionens råd fästa större uppmärksamhet vid verkningarna av befogenhetsbegränsningarna, antingen så att man från avtalsförhandlingar avskiljer frågor gällande delad befogenhet eller — hellre — skapar ett förfarande för att på förhand inhämta medlemsstaternas fullmakt i dessa frågor.

Till övriga delar instämmer utskottet det som i utredningen sägs om handelspolitiken.

Den ekonomiska och monetära unionen, Grekland

Utskottet konstaterar att statsrådets utredning innehåller en sammanfattande lägesöversikt angående den ekonomiska och monetära unionen. I detta sammanhang har utskottet inget nytt att säga i ärendet, utan återkommer till den ekonomiska och monetära unionen i samband med behandlingen av U- och E-ärendena. Efter det att statsrådet lämnade utredningen har kommissionen i sin vitbok meddelat att den i maj 2017 kommer att offentliggöra ett dokument om en fördjupad ekonomisk och monetär union. Utskottet påminner också om att valen i Frankrike och Tyskland i år försvårar bedömningen särskilt i fråga om den ekonomiska och monetära unionen.

I linje med ekonomiutskottets utlåtande (EkUU 7/2017 rd) upprepar stora utskottet Finlands sedan länge etablerade ståndpunkt att en fördjupning av den ekonomiska samordningen inte får innebära utökat gemensamt ansvar. Bankunionen bör bygga på principen om placeringsansvar och utvecklas så att riskfördelningen föregås av en minskning av riskerna.

Då detta skrivs i mars 2017 är det ännu osäkert om IMF kommer att delta i det grekiska stödprogrammet och huruvida Grekland uppfyller de villkor som ställts för de utbetalningar från programmet som inplanerats före juli. Utskottet har inget särskilt att anmärka på statsrådets framställning, men noterar att Greklandsfrågan förorsakar en oproportionellt stor politisk instabilitet med tanke på landets ekonomiska betydelse.

Budgetramen, kohesionen

Stora utskottet ser ingen anledning till att här uttala sig om det som i statsrådets utredning sägs om halvtidsöversynen av budgetramen, följande budgetramperiod (2021—) och kohesionspolitiken. Beredningen av budgetramen är i inledningsfasen och utskottet följer utvecklingen. I strategin för inflytande lyfta statsrådet fram de preliminära prioriteringarna i fråga om budgetramen. Utskottet omfattar dem och deltar aktivt i de fortsatta diskussionerna.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Jord- och skogsbruket

Stora utskottet omfattar utredningens uppfattning att det främsta målet bör vara att förenkla regleringen av jordbruks- och livsmedelssektorn. I fråga om utredningens ställningstaganden om jordbrukspolitiken och budgetramen för jordbruket instämmer stora utskottet med det som sägs i jord- och skogsbruksutskottets utlåtande (JsUU 2/2017 rd), dvs. att debatten om jordbrukspolitikens inriktning och innehållet har en nära koppling till förhandlingarna om EU:s budgetram. Förhandlingarna gäller framför allt totalbeloppet för EU:s budgetram och hur medlen ska allokeras för olika ändamål. Med tanke på jordbruket i Finland är det angeläget att bedöma förutsättningarna för Finlands jordbruk under nästa ramperiod samt att bedöma hur de förväntade största förändringarna — särskilt inom stödpolitiken — kommer att påverka incitamenten för produktion och investeringar på gårdsnivå samt produktionsvolymen och den strukturella utvecklingen på totalnivå. EU:s riktlinjer särskilt inom klimat- och energipolitiken påverkar jordbruket på många sätt. Bland annat berörs stöden för odlingsbaserade biobränslen och hur utsläppen från markanvändningen och ändringen av markanvändning ska behandlas samt hur stränga utsläppsbegränsningarna för jordbruket kommer att bli.

Utvecklingen av den inre säkerheten

Lagutskottet (LaUU 1/2017 rd) påpekar att Europeiska unionen i enlighet med grundfördraget utgör ett område med frihet, säkerhet och rättvisa och konstaterar att det är viktigt att det råder balans mellan dessa element. Inget av elementen får betonas på bekostnad av de andra. Stora utskottet omfattar lagutskottets uppfattning att det speciellt när den inre säkerheten utsätts för utmaningar är viktigt att inom unionen fästa särskild uppmärksamhet vid att de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna respekteras.

Stärkning av de yttre åtgärderna och den yttre säkerheten

Enligt 96 § i grundlagen är det utrikesutskottet som uttrycker riksdagens hållning i frågor som gäller Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Stora utskottet upprepar därför oförändrat det som i utrikesutskottets utlåtande (UtUU 2/2017 rd) sägs om EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Utrikesutskottet fäster i sitt utlåtande uppmärksamhet vid instabiliteten i EU:s närområden och välkomnar att strategin för inflytande i EU prioriterar såväl det östliga partnerskapet, med tonvikt på hur demokratin och rättsstatsprincipen utvecklas i länderna, som EU:s insatser för att stabilisera läget i det sydliga närområdet. Utskottet framhåller att läget i Turkiet måste följas minutiöst och att det gäller att säkerställa att samarbetet med landet fortsätter under ömsesidig respekt för överenskomna åtaganden. I fråga om relationerna mellan EU och Ryssland noterar utskottet med tillfredsställelse att sakkunniga bedömer att EU i dag står mer enat än tidigare i fråga om relationen till Ryssland. Samtidigt framhåller utskottet vikten av att inom ramen för EU:s riktlinjer föra en selektiv dialog och samarbeta med Ryssland bland annat inom miljösektorn och i syfte att trygga investeringar.

Stora utskottet påminner läsaren om att statsrådets utredning gavs innan riksdagen utifrån utrikesutskottets betänkande UtUB 9/2016 rd hade tagit ställning till statsrådets utrikes- och säkerhets-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

politiska redogörelse. De bedömningar och ståndpunkter om utrikes- och säkerhetspolitiken som statsrådet framför i strategin för inflytande i EU måste därför uppfattas som delvis preliminära.

EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik

”Främjandet av EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik och försvarssamarbetet mellan medlemsstaterna har i strategin för inflytande i EU lyfts fram som ett centralt delområde. Det främsta styrdokumentet för unionens utrikes- och säkerhetspolitik är unionens nya s.k. globala strategi (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe), som publicerades i juni 2016. När det gäller säkerhet och försvar är utgångspunkten för den globala strategin att européerna bör bära ett större ansvar för sin egen säkerhet och vara mer kapabla att skydda sig själva mot yttre hot och effektivt förebygga konflikter. I fråga om genomförandet av den globala strategin vill utskottet också lyfta fram att EU:s utvecklingspolitik och de åtgärder som avses i Agenda 2030 är viktiga för förebyggandet av konflikter.

Stärkandet av EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (GSFP) ingår som ett led i genomförandet av unionens globala strategi. Utvecklingen av GSFP befinner sig i en aktiv fas, i och med att agendan för utvecklat samarbete godkändes av Europeiska rådet i december 2016 och nu verkställs. I enlighet med de riktlinjer som avtalats i Europeiska rådet kommer det att under 2017 göras satsningar på bland annat utvecklingen av planerings- och ledningskapaciteten i krishanteringsinsatser, främjandet av permanent strukturellt samarbete och systematisering av försvarssamarbetet.

Utrikesutskottet lyfter fram vikten av att Finland aktivt deltar i utvecklingen av EU:s försvarssamarbete för att unionen och dess medlemsstater på det sätt som Lissabonfördraget möjliggör bättre ska kunna möta unionens och medlemsstaternas framtida säkerhetsbehov och främja stabiliteten i EU:s närmiljö och även i ett vidare perspektiv. Det bästa sättet att styra utvecklingen i en för Finland önskvärd riktning är att proaktivt påverka den höga representantens och kommissionens förslag och utforma egna öppningar.

Utrikesutskottet menar att det permanenta strukturella samarbetet är ett medel för att främja en fördjupning av EU:s försvarssamarbete i fråga om kapaciteter. Det strukturella samarbetet ska enligt de preliminära planerna omfatta mål som är gemensamma för alla deltagande länder. Därutöver ska det finnas ”moduler” där sammansättningen av deltagande länder kan variera. Utskottet ser det som viktigt att Finland i god tid gör klart för sig vilka sektorer som lämpar sig för det strukturella samarbetet och vilka länder som är intresserade av samarbete. Utskottet understryker också att alla länder som uppfyller de fastställda kriterierna ska ha möjlighet att delta i det strukturella samarbetet, så att det inte uppstår nya, bestående skiljelinjer inom unionen.

Vid sidan av det permanenta strukturella samarbetet finns det också andra beaktansvärda mekanismer för att främja försvarssamarbetet inom EU, däribland årliga utvärderingssamtal angående försvaret och inrättandet av en försvarsfond för unionen. Utrikesutskottet menar att utvärderingssamtalen är ett bra verktyg för systematisering av EU:s försvarssamarbete. Det är likaså välkommet att EU-finansiering utnyttjas i vidare mening genom en fond för försvarssektorn. Utskottet lyfter fram att finansieringen av Finlands kapacitetsbehov måste beaktas då projektet framskrider.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Med avseende på försvaret och säkerheten vill utskottet dessutom understryka att Storbritanniens roll måste beaktas också framgent, trots utträdet ur unionen. Storbritannien har vid sidan av Frankrike varit en av EU:s ledande politisk-militära aktörer och utskottet ser det som angeläget att EU för sin del fortsatt är berett att intensivt samarbeta med Storbritannien i försvars- och säkerhetsfrågor.” (UtUU 2/2017 rd)

Närområdena och utvidgningspolitiken

Stora utskottet har i det här sammanhanget inget att tillägga till det som sägs om närområdena och utvidgningspolitiken. Utskottet noterar dock att det i statsrådets utredning sägs att förhandlingar om ett EU-medlemskap fortsatt är det bästa sättet att förankra Turkiet i Europa och samtidigt försöka få till stånd reformer som stärker demokratin i Turkiet. Utskottet omfattar uppfattningen att ett medlemskapsperspektiv är det främsta instrument EU har för att påverka den politiska utvecklingen i staterna i närområdet. Likväl vill utskottet anmärka att den demokratiska utvecklingen i Turkiet har försvagats i åtskilliga år och att denna utveckling accelererat efter statskupsförsöket i juli 2016. Det ger anledning att omvärdera unionens påverkningsmetoder. Det faktum att ett medlemskap hägrat i över ett halvt århundrade och att ett flertal medlemsstater öppet motsätter sig att Turkiet blir EU-medlem kan i Turkiets ögon förväntas försvaga betydelsen av medlemskapsperspektivet som ett incitament för svåra eftergifter.

Förändrade villkor för EU-politiken

Finlands politik har på 2010-talet styrts av en vilja att omfatta de stärkta förhållanden som uppnåddes genom Lissabonfördraget. Finland har önskat så få ändringar som möjligt i de rådande förhållandena. Finlands EU-politik har varit pragmatisk och fokuserat på konkreti och sammanhållning.

Efter Brexitomröstningen i Förenade kungariket finns det anledning att ompröva situationen. Eurokriserna, terrordåden, flyttningsrörelserna och det försämrade säkerhetsläget antyder en genomgripande förändring i unionens verksamhetsbetingelser. Respekten för och följsamheten mot internationell rätt och internationella normer har försvagats. Det multilaterala samarbetet vittrar sönder såväl i Europa som på global nivå. I takt med att de globala maktförhållandena förskjutits har de västledda samarbetsinstitutionerna försvagats. I EU:s medlemsländer finns misstro mot såväl övernationellt som mellanstatligt beslutsfattande.

Stora utskottet konstaterar att villkoren för Finlands EU-politik håller på att förändras. Det kräver starkt förmåga att tidigt identifiera våra strategiskt viktiga intressen och utforma en politik som främjar dessa intressen.

Utrikesutskottet fäster i sitt betänkande om statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse (UtUB 9/2016 rd) uppmärksamhet vid att de politiska dokument som styr utrikes- och säkerhetspolitiken bör vara väl täckande och övergripande. Utrikesutskottet föreslår också vissa förbättringar av redogörelseprocessen. Stora utskottet vill å sin sida tillägga att i det komplex som bildar Finlands utrikes- och säkerhetspolitik har vårt agerande i Europeiska unionen och vårt inflytande på unionens utveckling en central roll. Beredningen av redogörelserna om Finlands relationer till omvärlden måste utvecklas så att riksdagen ges tillfälle att en gång per valperiod, i

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

början av perioden, behandla våra yttre relationer på basis av samordnade och jämförbara, grundligt beredda redogörelser från statsrådet.

EU:s reformprocess

Den 16 september 2016 i Bratislava godkände regeringarna och stats- och regeringscheferna för EU:s 27 medlemsstater en förklaring om reformering av unionen efter det att Förenade kungariket genom en folkomröstning beslutat lämna unionen. I Bratislavaförklaringen ingår en färdplan med anspråkslösa mål som främst anknyter till migrationen. Det finns inga förväntningar eller önskemål om att Bratislavaprocessen skulle leda till förändringar i fördragen eller i medlemsstaternas eller EU-organens ställning. Det uttalade målet är att "under de kommande månaderna ge våra medborgare en vision av ett attraktivt EU som de kan lita på och stödja".

Utskottet noterar att det avsnitt i EU-strategin som gäller utvecklingen av EU har fördjupats i promemorian VNEUS2017-62 (EUN 113/2016 rd) om de 27 medlemsstaternas stats- och regeringschefsmöte i Valletta den 3 februari 2017. Promemorian utgör underlag för detta utlåtande. Vid sitt möte den 2 februari 2017 omfattade utskottet riktlinjerna i faktapromemorian.

Kommissionen publicerade den 1 mars 2017 en vitbok om Europas framtid (COM (2017) 2025). Vitboken innehåller en lägesbild för unionen och fem scenarier för dess framtid. Dokumentet var avsett som underlag för den förklaring som Europeiska rådet ska anta i samband med 60-årsfirandet av EU i Rom den 25 mars 2017. I vitboken sägs dessutom att kommissionen i anslutning till debatten om EU:s framtid kommer att publicera fem sektorspecifika diskussionsunderlag. Diskussionsunderlagen kommer att beröra EU:s sociala dimension, hur globaliseringen ska mötas, den ekonomiska och monetära unionens framtid, EU:s försvar i framtiden och EU:s finanser i framtiden.

Vitboken innehåller en förtjänstfull beskrivning av nuläget för unionen. I vitboken presenteras fem scenarier för hur unionen kan utvecklas som en union mellan de 27 medlemsstaterna: (1) Unionen fortsätter som förut, genomför reformagendan från 2014 samt de reformer som avses i Bratislavaförklaringen. (2) Unionen skiftar gradvis fokus till enbart den inre marknaden, eftersom medlemsstaterna inte kommer överens om samarbete inom nya politikområden. (3) De medlemsstater som vill ha mer gör mer, dvs. samarbetar närmare. (4) Göra mindre men göra det effektivare. Unionen satsar på att göra mer inom utvalda områden där samarbetet förväntas ge mest nytta. Däremot gör EU mindre på områden där man anser att mervärdet är litet. (5) Göra mycket mer tillsammans, dvs. att unionen gör mycket mer tillsammans på alla politikområden.

Utskottet noterar att kommissionens vitbok inte har gjorts i form av ett förslag — det ser inte ut att inom en nära framtid finnas förutsättningar för att omvandla vitbokens scenarier i bindande regler genom att ändra fördraget. Därför bör vitbokens fem scenarier inte uppfattas som tydliga alternativ bland vilka medlemsländerna ska välja ett. Det är snarare frågan om en gestaltning av hur Europeiska unionens framtid ter sig i ljuset av de varierande målbilder som råder i medlemsstaterna, i det fall att de gällande reglerna för beslutsfattande förblir i kraft. De fem scenarierna innehåller överlappningar och kan realiseras delvis eller på olika sätt i olika situationer. Ett av de viktigaste budskapen med vitboken kan enligt utskottet vara att kommissionen vill påminna om att det är medlemsstaterna som har det primära ansvaret för unionen och dess verksamhet.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Utskottet omfattar det statsrådet säger i faktrapromemorian om toppmötet i Valletta (EUN 113/2016 rd), dvs. att det är viktigt att utvecklingen av EU fortsätter på ett sätt som säkerställer enigheten inom EU. För att återfå medborgarnas förtroende måste unionen fokusera på det väsentliga och kunna genomföra reformer. Medlemsländerna måste enligt promemorian följa de gemensamt överenskomna reglerna. Utskottet ser det som viktigt att unionen och Finlands EU-politik följer den i fördraget inskrivna subsidiaritetsprincipen, enligt vilken besluten ska fattas så nära medborgarna som möjligt.

Stora utskottet bedömer att situationen år 2017 ställer högre krav än tidigare på statsrådets förmåga att identifiera och bedöma de alternativa utvecklingsriktningarna för unionen och utifrån det utforma förslag till mål som riksdagen kan ta ställning till.

Styrningen av Finlands Europapolitik i en tid av förändringar

Utskottet konstaterar att ett EU-medlemskap är det förmånligaste sättet för Finland att ordna landets relationer till omvärlden och samtidigt trygga medborgarnas säkerhet och välfärd. Av de realistiska alternativen till ett medlemskap finns inget som lika effektivt tryggar finländarnas intressen inom världshandeln, klimatpolitiken och frågor som är avgörande för vår säkerhet. Detta sagt vill utskottet likväl tillägga att i dag, efter tjugo års medlemskap och efter utvidgningen av unionen, har världsekonomin och säkerhetsmiljön förändrats radikalt. Det är dags att Finland uppdaterar sin EU-strategi.

Stora utskottet konstaterar att framtidsutskottet i sitt utlåtande (FrUU 2/2017 rd), anser att kommissionens vitbok från mars 2017 och det Romdokument som kommer att publiceras i slutet av året öppnar upp för en bred värdedebatt om EU:s roll och framtid. Framtidsutskottet menar att det i det rådande läget inte räcker att Finland ställer upp som mål att följa en medelväg inom EU. Finland måste i det komplexa och osäkra läget ha beredskap för alternativa framtidsscenarier. Framtidsutskottet föreslår därför att statsrådet i strategin för inflytande i EU inkluderar alternativa scenarier som innefattar Finlands åtgärder i samtliga de EU-scenarier som beskrivs i vitboken. De åtgärder som krävs för att driva Finlands intressen kan enligt framtidsutskottet se mycket olika ut beroende på i vilken riktning EU utvecklas.

Unionens sammanhållning

Stora utskottet bedömer att det främsta målet med unionens reformprocess är att stärka — och vid behov återställa — sammanhållningen mellan medlemsstaterna, dvs. den inre kohesionen. Utrikesutskottet sade i sitt betänkande om statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse (UtUB 9/2016 rd) att redogörelsen borde ha inbegripit en analys av kohesionen i EU och de faktorer som påverkar den. Stora utskottet upprepar denna uppfattning i fråga om strategin för inflytande i EU.

Inställningen till Europeiska unionen och dess ideologiska grund har i ett flertal medlemsländer på senare utvecklats till en fråga som delar och polariserar åsikterna. Inställningen till Europeiska unionen och dess ideologiska grund har i ett flertal medlemsländer på senare utvecklats till en fråga som delar och polariserar åsikterna. I Förenade kungariket drev en knapp majoritet av väljarna igenom ett utträde ur unionen. I två medlemsstater, Polen och Ungern, utmanar majoritetsreger-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

ingarna öppet politiska värderingar som anses grundläggande för unionen. I två andra medlemsstater, Frankrike och Nederländerna, konkurrerar i år en politisk rörelse som är negativt inställd till unionen på allvar om regeringsmakten. Också i andra medlemsstater har nya politiska rörelser problematiserat unionen och dess politik på ett sätt som förändrat de traditionella villkoren för den politiska debatten — och i vissa fall även lett till förändringar i de gamla maktpartiernas politik. Inställningen till den europeiska integrationen och dess riktning utgör en skiljelinje såväl mellan medlemsstater som inom ett flertal medlemsstater.

Medborgarnas stöd för Europeiska unionens utveckling har hittills byggt på en lyckad integration (bl.a. ekonomisk tillväxt, förbättrad rörlighet för varor och människor). Den utveckling av organen och den överföring av nationell behörighet som skett under årtiondena har i regel inte varit en följd av en aktiv och genom en öppen, politisk process uttryckt vilja hos medborgarna. Det har snarare varit fråga om en i små steg framskridande process. Det är först den avstannande ekonomiska tillväxten och de upprepade kriserna som synliggjort de demokratirelaterade problemen i de europeiska strukturerna.

Unionens beslutsförmåga belastas inte bara av den utveckling som råder i fråga om inställningen till EU inom medlemsstaterna, utan även av den till synes bestående meningsskiljaktigheten mellan medlemsstater i grundläggande frågor som hur den ekonomiska krisen eller migrationen bör bemötas.

Kriserna har samtidigt tydliggjort hur medlemsstaterna i varierande grad är förbundna till unionen, dvs. hur de genomfört unionsåtgärder som de formellt har accepterat. I fråga om den europeiska integrationen har skillnaden mellan deklarationer och utfall klarlagts. Den europeiska integrationen har setts som ett politiskt projekt, samtidigt som den integration som verkligen skett har gällt praktiska lösningar som uppfattats som teknokratiska och främst berört den inre marknaden. Å andra sidan har unionen också lanserat statsbärande symboler (enhetligt passformat, flagga, ”nationalsång”). I ett läge där enigheten inom unionen ställs på prov försvagar diskrepansen mellan symboler och faktisk enighet unionens trovärdighet.

Stora utskottet ser det som viktigt att Finland har en realistisk bild av hur de värden som antagits vara gemensamma för unionen betraktas i medlemsstaterna. Utöver de i utredningen nämnda länder som klart brutit mot unionens värden, dvs. Ungern och Polen, står också Rumänien och Bulgarien utanför Schengensamarbetet till följd av rättsstatliga brister. De praktiska erfarenheterna från exempelvis förhandlingar i ministerrådet om ämnen som äktenskaps- och fortplantningsrättigheter, korruption, straffrätt och migration tyder på att värdegrunden inom unionen de facto är mycket varierande. Utskottet vill också påminna om att unionens samfällt beslutade åtgärder inom exempelvis säkerhet, migration och ekonomisk stabilitet till vissa delar innebär ett avsteg från de tidigare, som otvistiga betraktade uppfattningarna om bland annat den rätta nivån för integritetsskyddet, den absoluta oskuldspresumtionen, flyktingrättens förbud mot återsändande och vilka minimikrav som ställs på en välfärdsstat.

Kohesionens betydelse för Finlands EU-strategi

Utskottet konstaterar att sammanhållningen inom Europeiska unionen och unionens funktionsförmåga är förutsättningar för varandra. Det är av avgörande vikt för unionens framtid att sam-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

manhållningen och funktionsförmågan kan stärkas. Den europeiska integrationen har haft störst framgångar inom områden där medlemsstaternas materiella intressen möts, exempelvis inom den inre marknaden för industriprodukter. Finland måste delta i sådant samarbete mellan medlemsstaterna som bedöms främja de mål som anses centrala med hänsyn till Finlands nationella utgångspunkter.

Den här inställningen har också verkningar för den taktik som sedan 1995 varit central för Finlands inflytande i EU, nämligen att Finland ska sträva efter att ingå i alla kärngrupper som kan uppstå. I ett EU där länderna går i olika hastighet lönar det sig för Finland att påverka innehållet i sådant samarbete som med en liten fördröjning kommer att gälla samtliga medlemsstater.

Enligt EU-fördragen hör det till den i varierande takt framskridande integrationens karaktär att nya samarbetsformer är öppna för samtliga medlemsstater och att de kan ansluta sig till samarbetet senare, när det passar dem. Vi måste hålla fast vid den principen. Utskottet menar dock att vi i nuläget måste vara öppna för möjligheten att vissa medlemsstater de facto kommer att permanent eller för lång tid stanna utanför vissa nya samarbetsformer. En ny samarbetsform kan alltså bestående skilja medlemsstater åt, vilket försvagar unionen. Den gemensamma valutan, bankunionen, Schengen och polissamarbetet utgör formellt sett inte samarbete som går i olika takt, men de utgör likväl en struktur som skapat skillnader mellan unionens medlemsstater. Under dessa förhållanden finns det anledning för Finland att bedöma samarbetsformerna å ena sidan utifrån det nationella intresset och å andra sidan utifrån hur reella möjligheter Finland har att påverka och hur viktigt det är för landet att påverka i det skede där de nya samarbetsformerna utformas.

De meningsskiljaktigheter som prövar unionens enighet har samband med medlemsstaternas varierande värdeuppfattningar. Skillnaderna framgår när redan avtalade principer som anknyter till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna måste anpassas när ekonomiska och politiska klimatet är mindre gynnsamt. Det gäller att inse att kohesionen — också i fråga om värdena — är en stegvis framskridande process. Utskottet bedömer att Finland och andra medlemsstater med hög standard i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna har till uppgift att främja kohesionen utifrån våra egna värderingar. En värdebaserad politik kan också innebära ett erkännande av att kohesionen inte räcker till i alla frågor, utan att vissa frågor som gäller de för Finland primära grundläggande fri- och rättigheterna måste lösas på mellanstatlig nivå.

Unionen och omvärlden

Europeiska unionen verkar i dag i en annan kontext än när den bildades. Globaliseringen och den demografiska och tekniska utvecklingen har förändrat de ursprungliga premisserna för EU:s mål. Den efterkrigstida världsordningen, baserad på samarbete, håller på att ersättas av en verklighet där det råder konkurrens mellan staterna. Tanken att samarbete och övernationella beslut inte alls är till gagn för alla utan i stället hindrar staterna från att nå deras mål ser ut att breda ut sig också inom unionen. Reformeringen av Förenta nationerna har gått i stå. Världshandelsorganisationen WTO har inte gjort några framsteg i handelsförhandlingarna sedan början av 2000-talet. De främsta stormakterna stöder sig på bilateral diplomati i stället för att utnyttja de möjligheter som de internationella institutionerna (FN, OSSE) ger. Vikten av att ha fysisk kontroll över materiella resurser och globala logistiksystem accentueras. Det geopolitiska tänkandet blir mer tongivande.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Utrikesutskottet understryker i sitt utlåtande (UtUU 2/2017 rd) att uppföljningen av hur strategin för inflytande i EU genomförs och vad den leder till måste beakta inte bara de EU-interna förändringskrafterna utan också förändringarna i den internationella omvärlden. Den globala förändringen kan ställa EU inför nya fakta som unionen måste reagera på. Likaså kan utvecklingen inom EU påverka vilka EU-frågor Finland måste driva och hur det kan göras. Det måste vi ha i åtanke när vi följer bland annat hur de för EU så viktiga transatlantiska relationerna utformas då utrikespolitiken under president Trump tar sig form och den nya administrationen etablerat sig. Utrikesutskottet framhåller att Finland måste antecipera förändringstrender och möjliga utvecklingsriktningar och vid behov uppdatera EU-strategin därefter.

Framtidsutskottet konstaterar (FrUU 2/2017 rd) att såväl Ryssland som USA visat att de vill övergå från multilaterala internationella beslutsprocesser till bilaterala relationer. I det läget är legitimiteten för skötseln av EU:s yttre förbindelser beroende av i vilken grad medlemsstaterna vill framstå som eniga. Det är i sin tur kopplat till hur enig unionen är internt.

På ett allmänt plan konstaterar stora utskottet dock att det, vid sidan av en prövning av Finlands hittillsvarande antagande om en stabil och förutsägbar union, finns orsak att i den nationella EU-strategin bättre än hittills bedöma också hur de möjliga andra utvecklingsriktningarna påverkar vårt lands intressen.

Ekonomi

Det ser ut som om Europeiska unionen fastnat i det flätverk av långsam ekonomisk tillväxt, ökande skuldsättning och försvagad inkomstfördelning som hämmat de utvecklade ekonomierna i över trettio år. Den viktigaste noteringen för de senaste tio åren är att bnp i euroområdet sjönk med 3 procent 2009. Därefter sjönk bnp med en knapp procent såväl 2012 som 2013. I övrigt har ökningen varit under en procent per år. Samtidigt har befolkningsökningen i unionen varit i genomsnitt 3,5 procent. Den ekonomiska tillväxten i Europa har i termer av inkomstökning fördelats mycket ojämnt mellan olika befolkningsgrupper. Under perioden 1995—2008 var enligt OECD:s studier den årliga ökningen av de disponibla inkomsterna i EU-länderna 0,5 procent för den tiondedel som hade de lägsta inkomsterna, medan ökningen var 5 procent för den tiondedel som hade de högsta inkomsterna. Den här ojämna inkomstutvecklingen har varit större i euroländerna än i OECD-länderna i medeltal, men mindre än i Förenta staterna. Inkomstfördelningsutvecklingen, som i hög grad beror på politiska prioriteringar i fråga om beskattning och förmåner, bidrar till att den totala efterfrågan minskar.

Den ekonomiska återhämtningen är fortfarande långsam efter det kraftiga fallet för den totala efterfrågan och efter följderna av nedskärningarna inom den offentliga sektorn. Det gäller särskilt de euroländer som drabbades värst av krisen i form av arbetslöshet, fattigdom och försvagad löneutveckling. Den privata sektorns skuldsättning ökade kraftigt före finanskrisen, som i sin tur krävde en ökad offentlig skuldsättning i samtliga EU-länder. Utskottet noterar att medborgarnas kritik mot unionen, euron och medlemsstaternas regeringar har ökat uttryckligen på grund av de ekonomiska svårigheterna. Det är politiskt svårare att genomföra långsiktiga strukturförändringar under ekonomiskt utmanande tider, trots att det är då förändringarna behövs som mest. Strukturförändringar slår dessutom hårdast just mot de grupper som redan tidigare varit mest kritiskt inställda till unionen och euron, eftersom de tidigare blivit lidande av globaliseringen, robotise-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

ringen och följderna av den ekonomiska krisen inom EU. Strukturförändringarna är nödvändiga för EU:s konkurrenskraft och för sysselsättning. Genomförandet av dem ligger på medlemsstaternas ansvar. För att den ekonomiska politiken ska godtas måste reaktionerna på såväl akuta som mer långsiktiga viktiga utmaningar rangordnas, tidsplaneras och motiveras på ett sätt som accepteras över partigränserna. Som utskottet konstaterat tidigare (StoUB 1/2014 rd), är banksektorns stabilitet en utmaning i många länder.

Enligt kommissionens prognos har den europeiska ekonomin visat att den är hållbar trots de globala utmaningarna, och återhämtningen väntas fortsätta i år och nästa år. För första gången på nästan ett decennium väntas ekonomin i samtliga EU-stater öka tre år i följd (2016, 2017 och 2018). Prognosen är dock förknippad med större osäkerhet än vanligt.

Euroområdet bnp har ökat under femton kvartal i följd, sysselsättningen växer kraftigt och arbetslösheten minskar alltjämt, även om den ännu ligger på en högre nivå än före den ekonomiska krisen. Det är fortfarande den privata konsumtionen som ligger bakom återhämtningen. Investeringsanslagens tillväxttakt är däremot svagare. Utskottet menar att Finland fortsatt bör stärka förutsättningarna för export och investeringar.

Enligt Finlands Banks ekonomiska översikt från mars 2017 är den ekonomiska tillväxten i Finland fortsatt måttlig, men antalet tillväxtestödande faktorer är fler än tidigare. Den privata konsumtionen och investeringarna stöder fortfarande den ekonomiska tillväxten, men också nettoexporten har fått ökad betydelse. Enligt den uppdaterade prognosen kommer bnp att öka med 1,6 procent 2017. År 2018 växer ekonomin med 1,5 procent och år 2019 med 1,3 procent. EU-kommissionen ansåg i februari 2017 att Finlands makroekonomiska stabilitet förbättrats i den grad att det inte längre finns skäl att tillämpa förfarandet vid makroekonomisk obalans på Finland.

Eftersom Europeiska unionen är en rättsgemenskap styrs dess ekonomiska politik, i likhet med andra politikområden, av hierarkiskt ordnade rättsliga regler. Överst finns artikel 3 i EU-fördraget, som styr unionens politiska mål. Bland målen återfinns exempelvis prisstabilitet och en social marknadsekonomi med hög konkurrenskraft, full sysselsättning, social rättvisa och bekämpning av social diskriminering, välavvägd och hållbar tillväxt samt en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö. De genomförandebestämmelser som avtalats för att nå målen i fördragen har, av skäl som anknyter till deras uppkomsthistoria, fokuserat på regleringen i anknytning till hållbarheten för de offentliga finanserna. Utskottet påpekar att målen i artikel 3 i fördraget är permanent förpliktande för medlemsstaterna, medan genomförandebestämmelserna kan förändras beroende på de rådande prioriteringarna. Utskottet menar att EU måste vidta kraftigare åtgärder för att stärka ekonomin och höja sysselsättningen inom unionen.

Den fortsatta behandlingen i anslutning till EU:s framtidsdebatt

Enligt grundlagen kräver Finlands EU-politiska åtgärder — till den del de hör till riksdagens behörighet — att riksdagen på förhand deltagit i besluten. Revideringen av EU:s institutioner och program utgör i allra högsta grad sådant beslutsfattande som kräver att riksdagen i enlighet med grundlagen måste få möjlighet att på förhand påverka Finlands ståndpunkt. Utan ett uttryckligt ställningstagande på förhand av riksdagen är enligt utskottet statsrådets förutsättningar att representera Finland i förhandlingar som påverkar landets framtid otillräckliga.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Utskottet förutsätter därför att statsrådet i enlighet med 97 § i grundlagen lämnar riksdagen en utredning om Finlands mål i anslutning till EU:s framtidsdebatt. Utredningen ska också behandla alla de kända unionsdokument och politiska förklaringar som kan antas påverka Finlands ställningstagande. Den i grundlagen avsedda utredningen ska kompletteras genom kompletterande skrivelser i takt med att framtidsdebatten framskrider.

Utskottet erinrar om statsrådets skyldighet att inte ge upphov till sådana felaktiga uppfattningar om Finlands kommande avgöranden som kan ställa riksdagen inför fullbordat faktum.

I likhet med utrikesutskottet anser stora utskottet att beredningen och tidsplaneringen av övergripande redogörelser om Finlands relationer till omvärlden måste utvecklas så att riksdagen ges tillfälle att en gång per valperiod, i början av perioden, behandla våra yttre relationer på basis av samordnade och jämförbara, grundligt beredda redogörelser från statsrådet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDE

Stora utskottet meddelar

att statsrådet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors 31.3.2017

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Anne Louhelainen saf
2 vice ordförande Tytti Tuppurainen sd
medlem Olavi Ala-Nissilä cent
medlem Sirkka-Liisa Anttila cent
medlem Paavo Arhinmäki vänst
medlem Eva Biaudet sv
medlem Sari Essayah kd
medlem Timo Harakka sd
medlem Emma Kari gröna
medlem Johanna Karimäki gröna
medlem Elsi Katainen cent
medlem Susanna Koski saml
medlem Katri Kulmuni cent
medlem Jari Leppä cent
medlem Sanna Marin sd
medlem Mika Niikko saf
medlem Sari Raassina saml
medlem Mikko Savola cent
medlem Ville Tavio saf
medlem Sampo Terho saf

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

medlem Sinuhe Wallinheimo saml
ersättare Juho Eerola saf
ersättare Eero Suutari saml.

Sekreterare var

utskottsråd Peter Saramo.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Statsrådets strategi för inflytande i EU redogör inte för Finlands vidare mål och strategiska insatsområden när det gäller EU-politiken. Strategin saknar en övergripande vision för EU-samarbetet. Den är närmast en upprepning av EU-lagstiftningsfrågor som redan är under behandling. Dessutom fick stora utskottet strategin för behandling alltför sent och beaktar inte de förbättringsförslag som utskottet lade fram förra året.

Europeiska unionen är ett av mänsklighetens viktigaste och mest framgångsrika projekt för samarbete, fred och stabilitet på internationell nivå. EU, som startade som ett kol- och stålsamarbete, har under årtiondena vuxit till en politisk union med 28 medlemsstater. Dess fundament är den inre marknaden och medlemsstaterna samarbetar nära inom ett flertal politikområden. År 2017 står unionen likväl inför stora frågor. EU-folkomröstningen i Storbritannien, det förändrade internationella läget och EU:s interna utmaningar kräver att medlemsstaterna i år för en grundlig debatt om det framtida samarbetet.

Kommissionen publicerade i början av mars en vitbok med fem möjliga scenarier för det framtida Europa. Vitboken är en kraftig signal till medlemsstaterna om att EU-samarbetet ligger i deras egna händer. Statsrådets strategi för inflytandet i EU ger inte en tillräckligt klar bild av Finlands vision och vilja i fråga om att utveckla unionen och aktivt främja EU-initiativen. Osäkerheten i fråga om EU:s framtid och medlemsstaternas oförmåga till samsyn i viktiga frågor har gett exempelvis extremhögern och populistiska rörelser alltför mycket utrymme.

På senare tid har det talats mycket om ett EU där medlemsstaterna går i olika hastigheter, dvs. där en del medlemsstater i framtiden samarbetar mer intensivt medan andra stannar utanför samarbetet eller ansluter sig först senare. Också det alternativet ingår i kommissionens framtidsscenarier, och det är bra att vara medveten om att integration i olika hastighet är en möjlighet. Finland har under sin integrationshistoria, då möjligheterna äntligen öppnade sig efter det kalla kriget, strävat efter att ingå i de europeiska kärnorna och att helt och fullt gå in för ett intensivare, fördjupat och bredare samarbete. Det finns ingen anledning att frånga denna grundläggande orientering.

EU är framför allt en värdegemenskap. Unionen har haft en viktig roll när det gäller att främja och förespråka demokrati, rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna. I ett läge där dessa värden och den rådande världsordningen ifrågasätts på olika håll i världen är det än viktigare att EU-staterna står enade i försvaret av dem.

EU måste starkare fokusera på initiativ som stärker sysselsättningen och välfärden. Hit hör främjandet av en europeisk ungdomsgaranti och bekämpa ungdomsarbetslösheten, utvecklingen av arbetslagstiftningen och förbättringen av arbetsförhållandena. EU bör också sträva efter att i alla medlemsstater trygga en miniminivå för den sociala tryggheten.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 1

I en allt mer global och tekniskt utvecklad värld ger exempelvis frihandelsavtal, reglering av finanssektorn och bekämpning av skatteflykt EU och dess medlemsstater större möjligheter att kontrollera effekterna av globaliseringen än staterna skulle ha utan EU.

Stora utskottet ordnade hösten 2016 en serie offentliga utfrågningar som fokuserade på EU:s framtid och Finlands plats i Europeiska unionen. Finlands ställning och inflytande hotas av att det internationella, multilaterala samarbetet inte längre har samma höga status som tidigare. De egna intressena överskuggar på vissa håll det gemensamma bästa. Efter EU-folkomröstningen i Storbritannien och presidentvalet i Förenta staterna kan det internationella läget förändras till det sämre för Finlands del.

Folkomröstningen i Storbritannien leder till förhandlingar om landets utträde ur EU, och unionen bereder sig på att fortsätta i en sammansättning med 27 medlemsstater. Storbritannien är dock fortfarande unionsmedlem. I förhandlingarna med Storbritannien gäller det att hitta en samarbetsform som gynnar båda parter och bland annat säkerställer goda handelsrelationer. Ett villkor för tillträde till den inre marknaden måste dock vara att Storbritannien respekterar samma grundläggande friheter som EU. Finlands regering måste visa att den har förberett sig inför förhandlingarna om Storbritanniens utträde och att den har en klar ståndpunkt i fråga om EU:s och Storbritanniens framtida relationer.

De långsiktiga verkningarna av utträdet beror i hög grad på hur förhållandet mellan EU och Storbritannien utformar sig. Det står dock klart att EU:s inflytande minskar och att EU:s röst kommer att vara mindre framträdande i internationella förhandlingar och överenskommelser. Det främsta hotet är att det multilaterala, regelmässiga internationella samarbetet får ge vika och det sker en återgång till en stormaktspolitik och ett slags intressesfärstänkande. Ett Europa och en värld där stormakterna dominerar ligger inte i Finlands intresse. I en värld uppdelad i intressesfärer är Finland och andra små länder mer sårbara än som en del av EU.

EU:s beslutsfattande bör fortsatt utvecklas utifrån gemenskapsmetoden. Lösningen är inte att utöka det mellanstatliga beslutsfattandet. Orsaken till att behandlingen av många ärenden bromsats upp ligger inte hos kommissionen utan på att vissa medlemsstater är ovilliga att i rådet främja de gemensamma målen.

När debatten om EU:s framtid nu tar fart har Finland ett utmärkt läge att påverka. Varken statsrådets strategi för inflytande i EU eller regeringens profilering i EU-frågor så här långt ger ett tillräckligt underlag för Finlands påverkansarbete. Det är dessutom ohjälpligt för sent att nu, då det redan gått en fjärdedel av året, behandla innevarande års strategi för inflytande i EU. Finland måste ta på sig en större roll i EU och profilera sig som en framstegsvänlig och handlingskraftig aktör. Det är särskilt i år viktigt att EU-politiken får en framskjuten plats i regeringens agenda och i den offentliga debatten.

Trots de svåra och långvariga kriser som drabbat EU och dess medlemsstater har unionen också nått framgångar på senare år. EU-området utgör fortfarande världens största inre marknad. EU har lyckats bevara sin förhandlingsställning och uppnått tillväxtfrämjande handelsavtal med olika länder. EU har lyckats främja en gemensam europeisk reglering exempelvis i fråga om roa-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 1

mingavgifter. EU har inlett åtgärder som gör det möjligt att bygga upp den femte generationens mobilnät (dvs. 5G) i Europa.

I fråga om EU:s framtid måste Finlands regering ha en framtidsvision som inte bygger enbart på nationella intressen utan på Europas gemensamma bästa. Finland har länge varit ett mönsterland i fråga om jämlikhet och måste bidra till att Europa inte går tillbaka när det gäller exempelvis kvinnornas och de sexuella minoriteternas ställning. Som en del av Europa måste Finland dessutom arbeta för att på global nivå minska ojämlikheten och fattigdomen, främja målen för en hållbar utveckling och stärka kvinnornas och flickornas ställning.

I fråga om behandlingen av EU:s framtid måste regeringen också säkerställa att riksdagen regelbundet deltar i utformningen av Finlands ståndpunkt och kan fullgöra kontrollen över Finlands EU-politik. Det kräver att EU-ärenden behandlas också i riksdagens plenum.

Socialdemokraterna i stora utskottet påminner om grundlagens bestämmelser om styrningen av Europapolitiken: ”syftet med grundlagens bestämmelser om behandlingen av unionsärenden i riksdagen är att säkerställa att Finlands konstitutionella system och fördelningen av behörigheter mellan Finlands statsorgan bibehålls oförändrade i ett läge där unionens beslutsregler kunde ge upphov till att riksdagens maktbefogenheter de facto förskjuts till statsrådet och tjänstemannakåren. (...) Syftet med bestämmelsen är att säkerställa riksdagens inflytande som statsorgan i de ärenden med anknytning till riksdagens lagstiftnings-, avtals- och budgetbehörighet i vilka beslutsmakten övergått till unionen. I de här frågorna är det nödvändigt att riksdagen kan ta ställning till förslag innan de avgörs i sak och blir bindande för Finland. (...) Utskottet framhåller därför vikten av att bestämmelsen i 96 § i grundlagen följs noggrant: i de ärenden som avses i bestämmelsen får Finlands representanter för Finlands del inte uttrycka något ställningstagande till ett förslag som avgörs i EU innan riksdagen har haft tillfälle att ta ställning i ärendet — före det har Finland ingen ståndpunkt” (StoUU 2/2008 rd, StoUU 3/2016 rd).

Socialdemokraterna förutsätter att regeringen en gång per valperiod får en grundlig EU-redogörelse för behandling. Av redogörelsen ska det framgå vilka strategiska mål och insatsområden regeringen har i fråga om EU-politiken.

Ståndpunkter inom diverse politikområden

Den sociala dimensionen

På senare år har EU kritiserats för att människor upplever unionen som avlägsen, byråkratisk och otillförlitlig. Medborgarna ser i sin vardag inte de positiva effekterna av EU-samarbetet. Den strama ekonomiska politiken i ett flertal medlemsstater efter eurokrisen har ökat misstroendet mot EU och försvagat människornas välfärd och förutsättningarna för ekonomisk tillväxt. Förtroendebristen kan åtgärdas genom att unionens sociala dimension utvecklas och stärks och genom att den personliga välfärden får en central ställning. I statsrådets strategi för inflytande i EU behandlas dock stärkandet av den sociala dimensionen alltför begränsat.

Kommissionen kommer under våren att presentera en pelare för sociala rättigheter. Tanken är att den skal harmonisera och utveckla EU-medborgarnas sociala rättigheter. Finland måste för sin

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 1

del säkerställa att pelaren inte enbart blir en deklaration eller strategi, utan leder till konkreta åtgärder och nya initiativ med anknytning till exempelvis arbetshälsa, arbetstagarnas rättigheter och stärkt jämlikhet. Arbetslivet befinner sig globalt i en brytningstid och människorna måste ges omställningsskydd. Finlands regering måste arbeta för att de europeiska arbetsmarknadsparterna blir inkopplade i arbetet med pelaren för sociala rättigheter och arbetslivsnormerna för att stärka omställningsskyddet. Finland har tidigare inte deltagit i de offentliga hearingar om pelaren för sociala rättigheter som kommissionen ordnat. Det är därför än viktigare att delta aktivt i det fortsatta arbetet. Finland får inte heller på den här punkten bli en passiv åskådare.

Utvecklingen av EMU

Kommissionen förväntas mot slutet av våren offentliggöra sin ståndpunkt om framtiden för den ekonomiska och monetära unionen EMU. EMU måste utvecklas i en riktning som bättre stödjer tillväxten och sysselsättningen. Det gäller att stärka EMU:s och de i EMU ingående ländernas förmåga att, i samband med eventuella asymmetriska konjunkturchocker, i samråd trygga en kritisk försörjning och basservicen för medborgarna. Samtidigt måste varje medlemsstats eget ansvar för de offentliga finanserna beaktas. Finland måste arbeta för att placeraransvaret realiserar i den slutliga utformningen av bankunionen. Det är motiverat att bankunionen omfattar en resolutionsmekanism och en försäkringsliknande insättningsgaranti, eftersom de gynnar balansen i euroområdet. Vid beredningen av insättningsgarantin måste de nuvarande skillnaderna i fonderingsnivå beaktas, liksom även de risker som anknyter särskilt till statsobligationer i bankernas balansräkningar.

Näringspolitiken och trafikprojekten

Trots att ekonomin har vänt uppåt besvärar EU fortsatt av bristen på investeringar och av den höga arbetslösheten. Investeringsunderskottet har pågått länge och i fråga om direkta investeringar ligger Finland långt ned på listan. Kommissionens arbetsprogram för 2017 fokuserar kraftigt på sysselsättning, tillväxt och investeringar. Finland måste effektivare än hittills utnyttja de möjligheter som den växande Efsi-fonden ger. Med stöd av Efsi-pengar kan Finland engagera också andra finansiärer i viktiga infrastrukturprojekt och andra projekt inom exempelvis arktiskt kunnande.

Regeringen måste ha en ambitiös, strategisk inställning till utnyttjandet av olika finansieringskällor. I år, när ordförandeskapet i arktiska rådet övergår till Finland, är det särskilt viktigt driva på de arktiska projekten och inventera EU:s möjligheter inom den arktiska politiken. Frågan får inte stanna på en strategisk nivå utan kräver konkreta åtgärder. Finland måste utnyttja möjligheterna till EU-finansiering exempelvis för en nordlig datakabel eller en järnvägsförbindelse till Ishavet.

EU-strategin nämner inte de projekt som anknyter till det transeuropeiska trafiknätet TEN-T eller att finansieringsmöjligheterna för projektet kunde utnyttjas bättre än i dag. Finland saknar till och med TEN-T-trafikledsplaner, vilket bör åtgärdas.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd Avvikande mening 1

Migrationen och de mänskliga rättigheterna

Regeringen har i EU-strategin önskat lyfta fram EU:s värdegrund och de mänskliga rättigheterna. Finlands EU-politik måste också i praktiken grunda sig på de här värdena. Kriget i Syrien och den övriga instabiliteten i Europas närområden har lett till att Europas utsatts för ett migrationstryck som kommissionen försökt svara på genom ett omfattande lagstiftningspaket om ett gemensamt asylsystem.

Finland måste i EU arbeta för ett system som bygger på gemensamt överenskomna regler och en rättvis ansvarsfördelning och säkerställer att de asylsökandes mänskliga rättigheter och rättstrygghet tillgodoses överallt i Europa. En fungerande migrationspolitik och ett gemensamt asylsystem kräver en stark solidaritet och ansvarsfördelning mellan unionsstaterna. För att komma åt de grundläggande orsakerna till flyktingkrisen måste det också på nationell nivå säkerställas att det finns tillräckliga medel för utvecklingssamarbete och krishantering.

Regeringens EU-strategi säger inte ett ord om de mänskliga rättigheterna i samband med samarbetet mellan EU och Turkiet. EU får inte med migrationen och flyktingfrågan som förevändning blunda för de ständiga brotten mot de mänskliga rättigheterna och undertryckandet av yttrandefriheten och demokratin.

Beskattningen

Finland har hittills inte visat tillräcklig ambition vad gäller initiativen för en gemensam skattepolitik och bekämpningen av skatteflykt, och frågorna lyfts inte heller fram i EU-strategin. Det krävs målmedvetna insatser för att driva på frågan om en offentlig, landsspecifik skatterapportering och andra åtgärder som ingår i kommissionens skatteflyktspaket från förra året. Det automatiska utbyte av skatteuppgifter som ingår i det förra året godkända skatteflyktsdirektivet bör bevakas. Vid behov måste luckor i förfarandet täppas till.

Finland måste också aktivt delta i den fortsatta utvecklingen av en gemensam bolagsskattebas (CCTB) och en gemensam konsoliderad bolagsskattebas (CCCTB). Det är viktigt med en omfattande bedömning av förslagens konsekvenser. Förslagen innebär strukturella förändringar som syftar till att motverka skadlig skattekonkurrens och aggressiv skatteplanering. Förändringarna skulle därför leda till att skatteintäkterna fördelas mer rättvist mellan länderna och att Finland mer fritt skulle kunna fastställa tyngdpunktsområdena för sin skattepolitik. Det ligger i Finlands intresse att säkerställa att skattebasmodellerna håller tätt. För att dämpa skattekonkurrensen bör medlemsstaterna dessutom försöka enas om en gemensam miniminivå för bolagsskatten. Minskad skattekonkurrens främjar också den inre marknaden och den ekonomiska tillväxten.

Klimat- och energipolitiken

Motverkandet av klimatförändringen är en av mänsklighetens största utmaningar. EU har haft en ledande roll inom kampen mot den globala klimatförändringen. Den rollen bör unionen inneha också i fortsättningen. EU har inte råd med en differentierad integration i klimatfrågan. För att bibehålla trovärdigheten måste EU tala med en röst. Finland måste arbeta för att samtliga medlemsstater aktivt genomför EU:s energi- och klimatpolitiska åtgärder. De kommande tillväxt- och ex-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 1

portmöjligheterna är förknippade med de största världsstäderna och bl.a. deras infrastruktur- och avfallshanteringslösningar. EU:s innovationsmedel måste i högre grad inriktas på lågkolteknik, där finska företag har stora möjligheter.

Samarbetet inom utbildning och kultur

En av EU:s största landvinningar är samarbetet inom utbildning och vetenskap. Till exempel har Erasmusprogrammet gett miljoner europeiska unga tillfälle att studera i en annan unionsstat. Det är av högsta vikt för Finland att det täta samarbetet fortsätter. Storbritanniens eventuella utträde ur EU väcker dock osäkerhet om den fortsatta finansieringen av forskningsprojektet och även om Erasmusprogrammets framtid. Finland måste aktivt arbeta för att samarbetet fortsätter. Den fria rörligheten för studerande och forskare måste bibehållas i Europa. EU:s Horisont 2020 är världens största finansieringsprogram inom forsknings- och innovationssektorn. Programmet kommer att kanalisera nästan 80 miljarder euro fram till 2020. Storbritanniens eventuella EU-utträde torde påverka också fortsättningen för Horisontprogrammet.

Försvarssamarbete

Försvarssamarbetet inom EU framskrider för närvarande raskt. Genom Brexit förlorar EU samtidigt unionens viktigaste militära makt. Utöver samarbetet med Nato måste EU på ett trovärdigt sätt sörja för sin säkerhet och sitt försvar. Finland bör arbeta för att unionen underlättar försvarsupphandlingarna och stöder försvarsindustrin och försvarsforskningen. Som det sägs också i EU-strategin måste motverkandet av terrorism och informationsutbytet mellan myndigheter effektiviseras. Samtidigt måste Finlands ståndpunkt vara att extrema fenomen bäst motverkas genom en inkluderande socialpolitik och såväl nationella som EU-gemensamma investeringar i sysselsättning och välfärd.

Avvikande mening

Vi föreslår

att stora utskottet godkänner den ståndpunkt som framförs ovan i motiven till den avvikande meningen.

Helsingfors 31.3.2017

Tytti Tuppurainen sd
Jukka Gustafsson sd
Timo Harakka sd
Sanna Marin sd
Eva Biaudet sv

Utlåtande StoUU 2/2017 rd
Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Allmänt

Europeiska unionen möts av exceptionella utmaningar från flera håll. Brexit samt ytterhögerns och populismens uppsving och den ojämlikhet och marginalisering som finns i bakgrunden till dem prövar unionens enighet. Det finns också en stor oro för den allvarliga humanitära krisen vid unionens gränser, klimatförändringen samt den utveckling i vissa EU-medlemsländer, framför allt i Polen och Ungern, som får rättsstaten och de mänskliga rättigheterna att förvittra. Även i unionens närområden Turkiet, Ryssland och Libyen går utvecklingen i en riktning som är mycket oroväckande för EU:s värden.

I kriserna gäller det att komma ihåg unionens betydande samarbetsresultat. EU har under sin 60 år långa historia visat sig vara ett stort freds- och samarbetsprojekt som har främjat välståndet för hela vår världsdel.

Finland är ingen ö, utan vår framtid är på många sätt beroende av hur vi lyckas bygga upp ett allt bättre Europa. Finland bör delta i denna diskussion som en aktiv och initiativrik medlem. EU måste målmedvetet stå upp mot alla som suktar efter nationalstaterna. Även externa försök att splittra unionen måste bemötas.

Förenade kungarikets utträde ur unionen innebär en utmaning och en möjlighet för de 27 medlemsländerna att utveckla EU i en allt bättre riktning. I förhandlingarna med Storbritannien gäller det att försäkra sig om fortsatta goda relationer och så stor fri rörlighet som möjligt. Rättigheterna för EU-medborgare bosatta i Storbritannien måste tryggas, likaså rättigheterna för briter bosatta någon annanstans inom EU.

Tanken om ett EU som utvecklas i olika takt av villiga medlemsländer har aktualiserats under den senaste tiden. Det är viktigt att en lösning vid enighet inte förlamar unionen. Samtidigt gäller det att se till att utvecklingen i olika takt inte de facto får unionen att förvittra. Det är alltså viktigt att tydligt fastställa vad som rent konkret avses med att unionen utvecklas i olika takt. Även om de centrala målen är gemensamma är det ofta nödvändigt att acceptera att de nås i olika takt; medlemskapen i Schengen- och Euroområdet är bra exempel på detta.

Finland måste våga försvara EU, utveckla EU i en framstegsvänlig riktning, agera i kärnan när samarbetet intensifieras och klargöra denna linje.

En kompromiss utifrån medlemsstaternas nationella intressen har utgjort kärnan i unionens verksamhet. I debatten om EU:s utveckling bör unionen ses som en gemenskap för medborgarna. Inte ens i krislägen får makten utövas genom snabba beslut bakom stängda dörrar, utan det bör bli lättare att följa EU-ärenden. Statsrådets EU-strategi har indelats i flera olika politiksektorer. I stället för ett angreppssätt utifrån ett stuprörstänkande bör den europeiska samhällsmodellen och den europeiska ekonomiska modellen på ett mer övergripande sätt byggas på en allt hållbarare grund.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 2

Kärnan i EU bör utgöras av åtgärder för att trygga människovärdet, medborgarnas sociala välfärd och en hållbar miljö. Det gäller att aktivt försvara unionens värden, och politiken måste också bygga på dem.

Äkta välfärd bygger på jämlikhet för människorna och en hållbar användning av naturresurserna. En central uppgift för EU är att stödja en reform av ekonomin, näringarna och de europeiska välfärdsstaterna med sikte på ett stabilare och starkare fundament. Vi får inte låta kommande generationer ta över den börda som följer av en förorenad miljö, förvittrade offentliga finanser eller en mångfald av problem på grund av social ojämlikhet.

Den ekonomiska politiken

En genuint hållbar ekonomisk politik bygger på miljömässigt och socialt hållbara lösningar och stöder sig på respekt för de mänskliga rättigheterna.

Vi vill effektivisera verksamheten på den inre marknaden så att miljön och människorna mår bättre och så att förutsättningarna för grön affärsverksamhet blir bättre. EU bör främja investeringar som både skapar arbetstillfällen och producerar miljövänlig teknologi samt miljövänliga produkter och tjänster. Som exempel kan nämnas gränsöverskridande projekt för medborgarna, såsom Rail Baltica-banan, supernätet för el i Europa och det ambitiösa investeringsprogrammet för grön ekonomi.

Utvecklingen av den digitala inre marknaden måste påskyndas. Den främjar affärsmöjligheterna framför allt för små och medelstora företag. EU-regleringen måste vara tydlig, enkel och välfungerande. Den administrativa börda som regleringen medför för exempelvis jordbruket måste lättas, men samtidigt gäller det att hålla fast vid viktiga mål, såsom att förbättra miljöns tillstånd och bekämpa svart ekonomi. Hela unionen måste också i betydande grad satsa på forskning som gagnar hela gemenskapen och främjar socialt välbefinnande och ekologisk hållbarhet.

EU-medborgarnas sociala och kulturella rättigheter måste tryggas genom garanti för transeuropeiska minimikriterier för regleringen av grundtryggheten och arbetslivet. Vi behöver sociala innovationer, såsom utveckling av sociala företag.

En ekonomiska och monetära unionens nuvarande problem kan spåras till en allmän brist på solidaritet och gemensamt ansvar. Medlemsländerna koncentrerar sig alltför mycket på att driva sina egna intressen trots att strävan efter det gemensamma bästa skulle ge ett bättre resultat. Det behövs fler gemensamma beslut och större solidaritet mellan medlemsländerna. Vi är beredda att hjälpa de övriga europeiska staterna och i synnerhet de människor som är bosatta där, men det är motiverat att samtidigt kräva att varje land drar sitt strå till stacken för att stärka sin ekonomi.

Kampen mot internationell skatteflykt kan nämnas som exempel på sådant som EU bör koncentrera sig på med gemensamma krafter. Finland måste rent konkret ta initiativ och kräva kraftfulla åtgärder för att begränsa skattekonkurrensen, exempelvis genom att stödja ett så starkt förslag som möjligt när det gäller att förenhetliga och konsolidera bolagsskattebasen.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 2

Även handelspolitiken måste bygga på miljömässigt och socialt hållbara lösningar och stödja sig på respekt för de mänskliga rättigheterna. Finland måste bidra till att handelsavtal förhandlas fram på ett öppet sätt och att deras miljökonsekvenser och sociala konsekvenser bedöms ingående. Det gäller att redan på förhand kunna säkerställa att handelsavtalen, inklusive eventuella klausuler om investeringsskydd och avgörande av tvister, inte indirekt hindrar EU från att utveckla sin lagstiftning. När det gäller den tvistlösningsmekanism för investeringar som togs in i Ceta-avtalet i samband med korrekturläsningen bör riksdagens ståndpunkt i fråga om motsvarande arrangemang i TTIP-avtalet beaktas.

Skattepolitiken och bekämpningen av svart ekonomi

EU har varit svag när det gäller att ingripa i den aggressiva skattekonkurrensen mellan medlemsstaterna. Här krävs det att beslutanderätten till en del överförs på EU, och i gengäld kommer allas välfärd att öka.

Företagen försöker undvika skatter genom att optimera vinster och kostnader. Därför behövs det ett gemensamt sätt att sänka företagsskatterna. En gemensam miniminivå för beskattningen exempelvis vid företagsbeskattning kan stävja konkurrensen mellan företagen i fråga om investeringar och bokföring av vinster. Detta främjar allas möjligheter att bygga upp en ekonomi som är socialt rättvisare. För detta krävs det att EU kan fatta beslut om beskattningen med kvalificerad majoritet.

Finland bör stödja kommissionens förslag från oktober 2016 om en så stark enhetlig och konsoliderad bolagsskattebas som möjligt (direktivförslagen Common Consolidated Corporate Tax Base, CCTB12 och CCCTB) samt aktivt bidra till att EU får en gemensam minimibolagsskattesats på exempelvis 15–20 procent.

Inom myndigheternas utbyte av information håller man äntligen på att övergå från ett system baserat på begäran om information till ett system med automatiskt utbyte av information. Systemet måste bli så övergripande som möjligt. Finland måste driva på konkreta och övergripande förslag om större insyn och öppenhet. Den information som skattemyndigheterna får är av mycket hemlig karaktär. Även exempelvis konsumenter, frivilligorganisationer och investerare måste kunna få uppgifter om bland annat vart och hur mycket företagen betalar skatt.

Multinationella företag bör gå in för öppen land-för-land-rapportering av skatter där företagen delar land-för-land-information om sina vinster och skatter på ett begripligt och jämförbart sätt. Detta gör det möjligt att bedöma om skatterna betalas dit där resultatet uppstår.

Även EU:s upphandlingsrättsakter måste revideras så att företag som använder sig av skatteparadis kan uteslutas vid offentlig upphandling. Finland måste också se till att EU:s svarta lista upprättas på ett öppet sätt och att den gäller länderna på lika villkor.

Invandringspolitiken

Världen har drabbats av den mest omfattande humanitära krisen sedan andra världskriget när mer än 65 miljoner människor har tvingats bli flyktingar och söka skydd för krig och annan förföljelse.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 2

se. En liten del av dessa människor har sökt skydd i Europa. Nu måste vi klara av att bemöta denna humanitära nöd.

Finlands angreppssätt i flyktingkrisen har varit problematiskt ur perspektivet för flyktingarnas rättigheter, solidarisk ansvarsfördelning och ingripande i de genuina grundläggande orsakerna. Inom EU är vi nu snarare en del av problemet än av lösningen.

Statsrådet har ställt sig bakom överenskommelsen med Turkiet och förespråkade motsvarande "partnerskapsavtal" som en lösning på flyktingkrisen. Enligt överenskommelsen mellan EU och Turkiet har ansvaret förts över på en stat om vilken man vet att den bland annat har sänt flyktingar tillbaka till Syrien. FN:s flyktingkommissariat och olika människorättsorganisationer har riktat skarp kritik mot överenskommelsen och det pris som människorna måste betala för den. Turkiets förmåga att handlägga asylansökningar ställs på prov. Människorättsläget i landet är mycket oroväckande. EU kan inte vältra över skötseln av den humanitära krisen på Turkiet. Förhållandena i förläggningarna vid de europeiska gränserna, exempelvis i Makedonien och på de grekiska öarna, är kaotiska och inhumana. Detta kommer att vara en skamfläck i vår världsdelens historia, och Finland måste göra sitt yttersta för att EU snabbt ska kunna bemöta den mänskliga nöden.

För en långvarigare och en hållbar lösning på den humanitära krisen vid EU:s gränser krävs det att ansvaret fördelas rättvist mellan medlemsstaterna. I stället för Dublinsystemet, som inte fungerar, gäller det att snabbt utforma en permanent och bindande fördelningsmekanism för att asylsökande ska kunna fördelas rättvist mellan medlemsstaterna.

Respekt för asylsökandes mänskliga rättigheter måste stå som utgångspunkt när EU:s asylpolitik revideras. Effektiva och snabbare processer än i dag är ett förnuftigt alternativ för alla parter, men de måste trygga en rättvis behandling. Exempelvis kommissionens förslag om att sökande ska ha rätt att få gratis rättshjälp redan före fasen för överklagande är viktigt och värt att stödja. Statsrådet har tyvärr gått i rakt motsatt riktning när den har slopat den avgiftsfria rättshjälpen vid asylsamtal och begränsat asylsökandes besvärsmöjligheter samt dessutom arbetat för detta på unionsnivå.

Den nuvarande flyktingkrisen tillspetsas av att det är mycket svårt att på laglig väg ta sig till Europa från krisländerna. Detta tvingar människorna att vända sig till människosmugglare och välja farliga rutter. Inom EU bör Finland arbeta för att det skapas lagliga rutter exempelvis genom att flyktingkvoterna höjs, familjeåterföreningar underlättas och humanitära visum införs.

Människorättsförpliktelserna måste uppfyllas också i fråga om dem som fått avslag på asylansökan.

Statsrådet förespråkar att utvecklingspolitiken utvecklas i en riktning som går ut på att få invandringen under kontroll. Detta är inte en godtagbar grund för att omfördela medlen. Biståndsmedel får inte avsättas för att förebygga invandring, och det är inte acceptabelt att till exempel rikta medel geografiskt till ursprungsländer och transitländer. Syftet med utvecklingssamarbetet är att utrota den extrema fattigdomen och minska på ojämlikheten. Europeiska unionen måste bära sitt ansvar för fattigdomen i världen, människornas nöd och miljöförstörelsen, och därför måste unio-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd Avvikande mening 2

nen också vara konsekvent i alla sina åtgärder. Det är det enda sättet att genuint ingripa i de orsakar som driver människorna att bli flyktingar.

Klimatpolitiken

Klimatförändringen utgör ett stort hot mot mänskligheten och vår planets välbefinnande. Vi måste göra allt vi kan för att bekämpa den. Enligt statsrådets strategi arbetar Finland för att Parisavtalet ska sättas i kraft och genomföras i snabb takt både i EU och inom ramen för FN:s klimatavtal. Risken är att detta inte blir annat än festtal. Statsrådet har inte uttryckt att det arbetar för att de klimatmål för 2030 som bereds inom EU ska höjas så att ambitionsnivån motsvarar Parisavtalet. Finland har snarare spjärnat emot det klimat- och energipaket som kommissionen lagt fram för medlemsstaterna. Motståndet har gällt till exempel energieffektivitetsmålet och en effektiv politik som gäller kolsänkor. Finlands mål i fråga om ansvarsfördelningssektorns skyldigheter att minska på utsläppen är att sektorns faktiska skyldighet att minska på utsläppen underskrider den nominella skyldigheten på 39 procent, i förekommande fall genom att den s.k. flexibilitetsmekanismen utnyttjas till fullo. Finland har alltså som mål att vi inte ska behöva minska på våra utsläpp ens så mycket som kommissionen har föreslagit, trots att det faktiskt krävs än mer drastiska utsläppsminskningar för att målen från Paris ska nås.

Regeringens klimatpolitik är inte tillräckligt ambitiös. Det är inte ansvarsfullt att söka metoder för lättare utsläppsminskningar, utan målet bör vara att utsläppen ska minska så snabbt som möjligt, att Finland uppfyller sina förpliktelser fullt ut och förbereder sig på att målen för 2030 kommer att skärpas än mer under de närmaste åren. I annat fall är det omöjligt att bromsa upp klimatförändringen till under 2 grader, för att inte tala om 1,5 grader.

De klimatmål som EU godkänt hittills motsvarar inte uppvärmningsgränsen enligt Parisavtalet. För att målen från Paris ska kunna nås på ett rättvis sätt måste EU enligt en utredning som Sitra låtit utföra minska sina utsläpp med 75 procent fram till år 2030 och Finland med 60 procent från år 1990. (Sitra: What does the Paris Climate Agreement mean for Finland and the European Union, 2016).

I EU-strategin eftersträvar Finland också att EU ska möjliggöra en snabbt växande användning av bioenergi och alltid fastställa den som nollutsläpp, trots att vetenskapliga fakta visar att all bioenergi inte är utsläppsfri. Ökad användning av skogar inom energiproduktion eftersträvas, trots att det i ljuset av modern forskning är känt att användningen minskar skogarnas kolbindningskapacitet och hotar naturens mångfald. Inom EU måste Finland arbeta för att hållbarhetskriterierna för bioenergi och skogsbioenergi och LULUCF-beräkningsreglerna utformas så att de bygger på naturvetenskap, säkerställer att kolsänkan och kolförrådet ökar även på kort sikt, gör det möjligt att bevara naturens mångfald samt hindrar att stamved som lämpar sig för annat bruk och annat värdefullt trämaterial går till energiproduktion. Kärnan bör utgöras av faktisk minskning av klimatutsläpp, inte enbart främjande av bioenergi.

Kommissionens paket om cirkulär ekonomi är en viktig åtgärd för att åstadkomma nya hållbara strukturer för den europeiska ekonomin och industrin. Resurseffektivitet är en central fråga i kampen mot klimatförändringen. Det behövs större ambitioner för att främja cirkulär ekonomi i

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 2

Europa. Även arbetet för att korrigera utsläppshandeln måste fortsätta så att det genuint vägleder till lågutsläpp och investeringar i ren teknik.

Jordbrukspolitiken

Det måste vara möjligt att producera egen mat överallt i EU. Finland måste värna om bättre förutsättningar för vår egen matproduktion. Enklare reglering är en viktig fråga inom EU:s jordbrukspolitik. Enklare reglering minskar på de administrativa uppgifterna för jordbrukarna och gör det möjligt att fokusera på bättre jordbruksarbete, som också kan förbättra konkurrenskraften. Trots förenklingsåtgärderna inom jordbrukspolitiken måste EU även i fortsättningen aktivt följa djurens välbefinnande, livsmedelssäkerheten och miljöhållbarheten. Det behövs fortsatta miljöanpassningsåtgärder för att skydda Östersjön och klimatet. Ambitiösare klimat- och miljömål bör ha en central roll i den omfattande reformen av EU:s jordbrukspolitik (CAP 2020).

Även främjande av bioekonomi och cirkulär ekonomi bör ingå som Finlands strategiska prioriteringar inom jordbruket. Det är viktigt att kommissionen utformar en ny bioekonomisk strategi under 2017 där möjligheterna för bioekonomi och cirkulär ekonomi främjas allt bättre. Frågan om hur fossilbaserade produkter kan ersättas med produkter baserade på förnybara råvaruämnen bör ha en viktig roll i strategin.

För skogsbruket spelar EU en framträdande roll när det gäller att fastställa kriterierna för hållbar skogsanvändning. Medlemsländerna får inte tillåtas fastställa nationella referensnivåer eller beräkningsregler utan att det görs en extern bedömning av hur kolsänkan de facto utvecklas. Hållbar skogsanvändning måste främjas när kolsänkan beräknas.

Socialt välbefinnande och sysselsättning

Unionen måste på ett kraftfullt sätt främja social rättvisa inom sitt område och allt starkare försvara dem som är mest utsatta – fattiga, arbetslösa och marginaliserade.

EU-medborgarnas sociala och kulturella rättigheter måste tryggas genom garanti för transeuropeiska minimikriterier för regleringen av grundtryggheten och arbetslivet. Det här är viktigt inte bara socialt sett utan också eftersom inhumana anställningsvillkor inte är en konkurrensfaktor på den gemensamma marknaden.

När det gäller grundläggande utbildning, jämlikhet och arbetarskydd bör den Europatäckande nivån höjas så att den närmar sig den nordiska nivån. Men medlemsstaterna måste alltså få hålla kvar en högre nivå.

EU bör ange riktningen för samordningen av arbete och social trygghet på ett sätt som skapar utrymme för nya arbetsformer, företagsamhet och jämställdhet mellan könen.

Vi behöver sociala innovationer, såsom utveckling av sociala företag. Ett europeiskt försök med basinkomst är ett sätt att göra arbetet smidigare och öka välbefinnandet där Finland kan vara en europeisk föregångare.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd Avvikande mening 2

I synnerhet i områden med allvarliga ekonomiska och sociala problem behövs det gemensamma verktyg i kampen mot fattigdom. EU måste ha unga i fokus för att varje ung person ska kunna garanteras utbildning och självständig försörjning.

Utrikespolitiken och säkerhetspolitiken

Om EU vill lyfta världspolitiken till en verklig geopolitisk kraft i överensstämmelse med sin storlek och ställning behöver den en starkare gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. EU måste på ett konsekvent sätt förena olika utrikespolitiska metoder för att försvara mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, i högre grad tackla de grundläggande orsakerna till fattigdom, krig och terrorism, delta i konfliktmedling med diplomatiska medel, men också förena militära åtgärder.

Flyktingkrisen samt terrordåden i Paris och Bryssel skapade i all sin hemskhet en ny grund för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, inbördes solidaritet och ömsesidigt stöd och bistånd. Det ligger i Finlands intresse att utveckla den gemensamma säkerhetspolitiken, och EU bör satsa på detta.

Även miljöskyddet bör stå i kärnan för EU:s utrikespolitik. Exempelvis Arktis måste beläggas med förbud mot olje- och gasborrning, och känsliga naturområden måste omfattas av internationellt skydd.

EU:s framtid

Europas framtid är i hög grad beroende av att det finns en gemensam vilja att engagera sig för EU och dess utveckling. Det gäller att komma ihåg att EU alltid har varit ett stort fredsprojekt, med sikte på en bättre vardag och välfärd, fri rörlighet, en gemensam arbetsmarknad och studiemöjligheter.

Den senaste tidens utveckling och kriser visar att EU måste förnyas. Det behövs ett nytt Europa och en ny riktning. Finland måste finnas i alla kärnor där utveckling pågår, eftersom en pragmatisk medelväg slutar i en återvändsgränd. Vi kan klara av globaliseringsutmaningarna bättre tillsammans än ensamma.

Kommissionen har presenterat fem utvecklingsvägar som underlag för diskussionerna om att reformera EU. Nuläget och en förbundsstatsutveckling representerar ytterligheterna i scenarierna. De tre övriga scenarierna utgörs av fokusering enbart på att utveckla den inre marknaden, starkare fokusering enbart på frågor där det råder ett brett samförstånd och, det tredje, tanken om att vissa länder kan gå i olika takt. Andra länder kan givetvis komma med senare.

Den verkliga utvecklingsvägen kommer antagligen att vara någon av de tre sista och en kombination av dem. Det gäller att modigt göra mer tillsammans och också tillåta olika takt i vissa frågor. Men det går inte att godkänna att det finns fripassagerarländer som bara vill dra nytta av EU:s ekonomiska politik men låter bli att bära sitt ansvar för den gemensamma migrations- och asylpolitiken. För att EU ska fungera bättre måste de strategiska riktlinjerna omsättas i direkta handlingar. Och utgångspunkten måste vara att det gemensamt överenskomna genomförs.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd
Eriävä mielipide 2

Klimatpolitiken har varit en framgång för EU, och vi har visat väg för den övriga världen. Nu när Parisavtalet har satts i kraft gäller det att gå in för allt ambitiösare mål och åtgärder för 2030. EU:s nuvarande åtgärder är inte tillräckliga för att uppvärmningen av planeten Jord ska kunna begränsas till under 2 grader.

Beslutsfattandet inom EU måste bli öppnare för att unionen ska bli mer acceptabel i medborgarnas ögon. Det gäller att anstränga sig allt mer målmedvetet för ett starkare och mer solidariskt EU, där sysselsättningen blir bättre och fattigdom, ojämlikhet och förfördelning minskar.

Avvikande mening

Vi föreslår

att statsrådet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors 31.3.2017

Johanna Karimäki gröna
Emma Kari gröna

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

Utskottets utlåtande måste kräva starkare social rättvisa, effektivare ingrepp i skattekonkurrensen, ambitiösare klimatpolitik, samt tillgodoseende av de mänskliga rättigheterna i arbetet för att komma till rätta med migrationen och inom flyktingpolitiken. Därför föreslår jag att följande tas till underlag för behandlingen:

Allmänt

Medlemskapet i Europeiska unionen har i över 20 år varit Finlands sätt att sköta en betydande del av sina internationella handelsrelationer och övriga internationella relationer. Samtidigt har medlemskapet backat upp medborgarnas välfärd och trygghet. Utanför EU skulle Finland ha mindre möjligheter att påverka exempelvis världshandeln eller klimatpolitiken.

De grundläggande problemen i Europa omfattar för närvarande en långvarig nedgång för investeringar, arbetslöshet, klimatförändringen med dess konsekvenser, ökad ojämlikhet samt nationalismens och yttersta högerens uppsving. Dessa har i sin tur också lett till att EU inte har lyckats stärka sitt förtroende i medborgarnas ögon eller sin roll som företrädare för mjuk styrka i världen och inte heller i tillräckligt grad lyckats tackla orsakerna till flyktingskap.

Finland måste aktivt arbeta för att EU ska utvecklas till en gemenskap i enlighet med nordiska värderingar som främjar sysselsättning, skyddar arbetstagarnas rättigheter under trycket av den globala ekonomin, skyddar välfärdstjänsterna, respekterar de mänskliga rättigheterna för dem som flytt från krig och förföljelse, tar avstånd från extremrörelsernas våld och rasism samt respekterar ett ambitiöst miljö- och klimatskydd.

EU:s utmaningar

EU har med små steg förtätats och utvidgats till nya politikområden under årens lopp. Utvecklingen väckte inte något stort motstånd hos majoriteten av medborgarna när den ekonomiska utvecklingen var relativt gynnsam. Det är först krisen för den gemensamma valutan euro, det fleråriga strama ekonomiska läget och den dåligt skötta ekonomiska krisen som gjort att nyttan med unionen har ifrågasatts på bredare front. Högerpopulisterna har dragit nytta av att människorna har blivit frustrerade och fjärmats från beslutsfattarna inom EU.

Europa har kanske permanent övergått till en tid med långsammare ekonomisk tillväxt. En del av produktionen har flyttats till länder med billigare arbetskraft. Effektivisering av arbetet genom automation har slukat allt fler arbetstillfällen. Den ekonomiska utvecklingen är ojäm och ojämlik för olika länder och regioner samt för olika befolkningsgrupper. Högerpopulisterna har omvandlat människornas oro för arbetsplatser till beskyllningar mot invandrare och asylsökande. Populismen bygger också på att informationsförmedlingen har förändrats: människorna följer händelserna i världen via sociala medier i stället för via pressen, och i de sociala medierna kan ett kritiskt tänkesätt fördunklas.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 3

I medlemsstaterna i Europeiska unionen är i regel högerpartier eller högerpopulistiska partier i maktposition för närvarande, i Finland båda två. Som botemedel för ekonomin har de föreslagit nedskärningar i välfärdstjänster och utbildning, skuldbeläggning av arbetslösa och skuldbeläggning av invandrare.

Inre gränser reses på nytt i Europa, till och med mellan de nordiska länderna, och fri rörlighet för människorna är snart ett minne blott. Fri rörlighet är en viktig faktor för känslan av samhörighet och för solidariteten mellan länderna i Europa. När rörligheten för arbetstagare och utbytesstudenter och annan rörlighet begränsas känner människorna på kontinenten varandra allt sämre och blir allt mer främmande för utlänningar.

Dessa botemedel leder bara till ett allt sjukare Europa och allt större ojämlikhet. Populisterna fortsätter sina attacker mot institutionerna i ett demokratiskt samhälle, och då med beslutsfattare som utsetts genom val, det oavhängiga rättsväsendet och de fria medierna som objekt.

Europas riktning tycks tyvärr inte vara samarbete, utan i stället nationalstaternas strävan efter egen vinning och inbördes konkurrens. Samtidigt försvagas respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Exempelvis flyktingöverenskommelsen mellan Turkiet och EU är ett skamligt uttryck för hur intressen kan sammanjämkas utan hänsyn till de mänskliga rättigheterna eller rättsstatsprincipen. Vill EU verkligen kortsiktigt avstå från sin centrala värdegrund: mänskliga rättigheter, demokrati och yttrandefrihet?

Europa behöver trots allt EU just för att till exempel kunna förhindra skattekonkurrens mellan medlemsländerna enligt deras kortsiktiga nationella intressen i strid med gemensamma intressen. Detsamma gäller för klimatpolitiken, konsumentskyddet, bankregleringen och arbetstagarnas rättigheter. All EU-reglering är naturligtvis inte onödig. Det omtalade ”normtalkot” och minskningen av antalet normer fördunklar det faktum att en avancerad ekonomi och en bättre värld också behöver gemensamma spelregler.

I EU måste vi göra allt vi kan för att stoppa skatteparadisen genom gemensam lagstiftning. Av euroländerna finns Luxemburg och Nederländerna med bland de värsta skatteparadisen. I kampen mot skatteparadisekonomin och den förödande skattekonkurrensen mellan medlemsländerna behövs det absolut transeuropeiska miniminivåer för beskattningen. Det behövs gemensamma regler för företagsskatterna. Nominella skattesatser saknar betydelse, om skattebaserna läcker och de europeiska länderna tävlar om vem som är bäst på att erbjuda företagen skattefördelar.

Finland måste också arbeta för att sanktioner införs när innehav döljs i förvaltningsregister, och vår goda modell bör utvidgas till hela Europeiska unionen. Företag verksamma i EU måste åläggas att land för land öppna sina uppgifter om vinst, arbetstagare, tillgångar och betalda skatter. Det behövs bestämmelser om skatt på finansiella transaktioner som omfattar hela EU. Det behövs också ett internationellt avtal om en skatteformel som kan frånta multinationella bolag nytan med internprissättning. När skatteläckagen för multinationella storföretag utreds kommer också små och medelstora företag att få bättre verksamhetsmöjligheter.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 3

Unionens utveckling

Det ser inte ut som att Europa inom den närmaste framtiden skulle återgå till sin gamla utvecklingsväg med sikte på en gemenskap som ständigt förtätas. EU tycks inte längre framskrida i riktning mot en förbundsstat. I medlemsländerna finns inte någon sådan beredskap att ändra fördragen. Unionen kan inte vara någonting annat än det som medlemsländerna vill att den ska vara.

Däremot kan det bli aktuellt med en differentierad utveckling inom unionen. Tyskland och Frankrike har redan uttryckt sin positiva inställning till att unionen fördjupas i olika takt. De viktiga eurländernas vilja att intensifiera samarbetet inom den ekonomiska politiken måste förstås mot bakgrund av eurokrisen: det behövs bättre beredskap före nästa kris. Men det räcker inte med att förbereda sig inför framtida ekonomiska kriser, om man inte klarar av att hantera krisernas sociala konsekvenser på ett humant sätt.

Den ekonomiska och monetära unionen EMU är väsentligt annorlunda än när Finland gick med 1999, och de strukturella problemen med den gemensamma valutan har uppdagats. Euron som valuta har visat sig vara alltför stark för randområdena, och de interna obalanserna hos den monetära unionen innebär att dessa länder får ett permanent strukturellt problem och underskott i bytesbalansen.

Det måste ifrågasättas huruvida de nuvarande reglerna för ekonomisk disciplin är meningsfulla, och reglerna måste omdefinieras inom EU för att öka de finans- och sysselsättningspolitiska marginalerna. Den ekonomiska disciplinen måste kunna flexa på grund av den höga arbetslösheten.

Europeiska centralbankens viktigaste uppgift bör vara att minska arbetslösheten, och förutom hög inflation måste också en alltför låg inflation tacklas. Medlemsländerna måste ges möjlighet till begränsade lån direkt hos centralbanken i förhållande till deras ägarandel.

En stark bankunion baserad på placeransvar behövs för att bryta den koppling mellan bankerna och staterna som har lett till att skattebetalarna i ett enskilt medlemsland har svarat för räddningen av krisbankerna. De planerade åtgärderna är emellertid inte tillräckliga, utan det behövs kraftigare tag. För att framtida bankkriser ska kunna undvikas måste också investerings- och insättningsbankverksamheten åtskiljas.

I Finland behöver vi ha en klar vision om vilket slags EU vi vill ha på lång sikt. Samtidigt är det skäl att bereda sig på alternativa framtidsutsikter för EU. Finland får inte nöja sig med att passivt reagera på stegvis framskridande förslag och instämma i kommissionens dåliga förslag, eller i värsta fall urvattna kommissionens goda förslag.

Vi måste stödja en utveckling som stärker förutsättningarna för jämlikhet och demokrati, men låta bli att stödja en utveckling som motverkar dessa. Inom EU ska det inte vara tillåtet med exempelvis skattekonkurrens mellan länderna med sikte på botten, rasism eller dumpning av de mänskliga rättigheterna, och inte heller lågprisförsäljning av arbetstagare.

EU måste allt tydligare främja social rättvisa. I EU råder stor ojämlikhet både mellan och inom medlemsländerna. Unionen kan – och bör – göra mer för att lindra sociala problem. På unionsni-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 3

vå kan medlemsländerna exempelvis tillsammans fastställa och arbeta för basnivåer för försörjningen.

Det gäller att motarbeta högerpopulismen genom att satsa på utbildning på alla stadier och stärka den civila dialogen och demokratin förankrad i det civila samhället samt rundradions allmännyttiga informationsförmedling. I Finland har regeringen motarbetat alla dessa mål: gått hårt åt arbetstagarnas avtalsrätt, skurit ned på utbildningen och på finansieringen till frivilligorganisationer och dragit Yles oberoende ställning i tvivelsmål.

EU:s globala roll

EU ska vara en ansvarstagande global aktör och konsekvent arbeta för att främja exempelvis FN:s nya hållbarhetsmål, som förpliktar alla länder i världen att främja en socialt rättvis och miljömässigt hållbar utveckling. Eventuella kortsiktiga handelspolitiska mål och mål för den ekonomiska politiken får inte ges företräde. Genom exempelvis bilaterala handels- och investeringsavtal håller EU tyvärr däremot på att främja en värld där de starka bestämmer och där genuina strävanden efter multilaterala överenskommelser minskar.

EU måste ta medborgarnas kritik av handels- och investeringsavtalen på allvar. Frihandels- och investeringsavtalet TTIP mellan Förenta staterna och EU väckte omfattande kritik även i Finland, såväl bland medborgarna som i den offentliga debatten och riksdagen. TTIP ligger på is tills vidare, men andra avtal som är lika problematiska avancerar, nämligen frihandelsavtalet Ceta mellan Kanada och EU och TiSA-avtalet som ska underlätta handeln med tjänster. Dessutom är EU involverad i flera andra avtalsförhandlingar, där exempelvis investeringsskydd som konstaterats vara problematiskt tillämpas.

Klimatavtalet från Paris måste sättas i kraft och genomföras i snabb takt. Finland måste arbeta för att EU skärper sina mål att minska på utsläppen. Framförhållning öppnar dörren för EU som marknadsledare i fråga om energisparande och förnybar energi. Hållbarhetskriterierna för förnybara energikällor, såsom biomassa, måste bygga på de senaste vetenskapliga rönen.

Vår regerings bioekonomiska riktlinjer strider dock mot detta. Under bioekonomins täckmantel går det inte att driva en energipolitik som leder till att skogarnas kolsänka halveras. En kraftigt växande användning av träbiomassa inom energiproduktionen omintetgör utsläppsminskningarna inom andra sektorer.

Den cirkulära ekonomin och bioekonomin måste genuint och snabbt minska på klimatutsläppen för att klimatförändringen ska kunna stoppas i tid. Finland och Europa har alla förutsättningar att gå segrande ur krisen, förutsatt att det satsas på forskning och produktutveckling både på hemmarknaden och i tredjeländer. En ambitiös klimatpolitik bör uppställas som mål när EU:s paket för ren energi behandlas. Exempelvis striktare krav på energieffektivitet kan ha många positiva multiplikatoreffekter.

Utlåtande StoUU 2/2017 rd
Avvikande mening 3

Tillbaka till rötterna

Europeiska unionen och den ekonomiska och monetära unionen måste gagna människorna, inte inskränka demokratin eller vara en tvångströja som hindrar en förnuftig ekonomisk politik. Inte heller Ryssland, som driver maktpolitik på bekostnad av välfärden, får tillåtas provocera EU-länderna till att militarisera unionen och får inte tillåtas använda unionen som ett maktpolitiskt medel. Här gäller det motsatta; som ekonomisk gemenskap bör EU även i fortsättningen representera uttryckligen en mjuk stabiliserande kraft.

Inom de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska sektorerna måste Finland värna om sitt nationella spelrum. Inte heller medlemsländernas inbördes stöd och bistånd eller inbördes solidaritet får användas som medel för att militarisera själva EU. Sammanhållningen inom EU kan inte söka sin lösning i en militärallians, vare sig EU:s eller Natos.

Känslan av trygghet i Europa måste utgå från människornas vardag. Unionen måste upplevas som någonting värt att försvara. I stället för att förlita sig på den hårda säkerheten bör EU återvända till sina rötter och erbjuda länderna ekonomiskt samarbete och en gynnsam ekonomisk utveckling som valuta för freden. Det här gäller såväl i förhållande till Mellanöstern, Ryssland och utvecklingspolitiken som för välfärdsloftet till EU-ländernas egna medborgare.

Avvikande mening

Jag föreslår

att stora utskottet godkänner den ståndpunkt som framförs ovan i motiven till den avvikande meningen.

Helsingfors 31.3.2017

Paavo Arhinmäki vänst

Utlåtande StoUU 2/2017 rd Avvikande mening 4

AVVIKANDE MENING 4

Motivering

Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen skapar en ny situation vars huvuddrag håller på att ta form. Inom EU stärks uppfattningarna om att integrationen måste ta ett kliv framåt. De fem ordförändernas rapport om ”färdigställandet” av euroområdet ligger till grund för planerna. I början av mars publicerade Europeiska kommissionen en vitbok om EU:s framtid, och den innehåller fem scenarier för hur integrationen kan främjas.

Kommissionen ser konflikten mellan löften, förväntningar och resultat som en central grund för fördjupandet. Man har låtit förstå att unionen kan agera som en stat och lösa stora problem. Det har skapats förväntningar som inte kan infrias, och därför krävs det att unionen förändras i riktning mot en förbundsstat. Hela den snabba process för integration som utformats kring vitboken och färdigställandet av euroområdet väcker fler förväntningar på att uttryckligen EU ska lösa de problem som medlemsländerna ställs inför. Den tankegången är redan i grunden felaktig. Medlemsländerna måste ansvara för sin utveckling.

Ett bättre alternativ, ett ”sjätte scenario”, kunde vara att dimensionera realistiska förväntningar och öka medlemsstaternas ansvar för sin egen utveckling. Det motsvarar Finlands tidigare linje, som har betonat medlemsländernas eget ansvar och vikten av att följa reglerna och där strävan har varit att begränsa EU:s budget till 1 procent av bnp. Ambitionen har varit att medlemsländerna alltför förutsätts genomföra behövliga reformer och inte i förlitan på stöd utifrån börjar försumma strukturella förändringar.

Fortskridande i olika takt

Den gemensamma valutan, bankunionen, Schengen och polissamarbetet utgör formellt sett inte samarbete som går i olika takt, men de utgör likväl en struktur som skapat skillnader mellan unionens medlemsstater och fortskrider i varierande takt. Finland bör uttryckligen i sin strategi för inflytande i EU ange vilka förändringar fortskridande i olika takt kan innebära, med hänsyn till redan kända strävanden att färdigställa euroområdet. De resolutioner som Europaparlamentet antog den 16 februari 2017 ger en bra bild av de övriga planerna för fortskridande i olika takt: ”möjliga utvecklingar och justeringar av den nuvarande institutionella strukturen för Europeiska unionen”, ”att förbättra Europeiska unionens funktionssätt genom att utnyttja Lissabonfördragets potential” och ”budgetkapacitet för euroområdet”.

Inställningen till den europeiska integrationen och dess riktning utgör en skiljelinje såväl mellan medlemsstater som inom ett flertal medlemsstater, även i Finland.

Om fortskridande i olika takt och beslut med kvalificerad majoritet understöds, kan finansieringen inte vara densamma som tidigare. Om EU eller euroområdet får mera uppgifter och mer beslutanderätt måste också finansieringen och det gemensamma ansvaret för skulder ökas. När nya fonder inrättas garanteras de ett gemensamt startkapital, överförs det medel till dem eller upptas

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 4

det lån med gemensamt ansvar. Om EU:s budget stiger från 1 till 2 procent av bnp, ökar Finlands nettobidrag med åtminstone en halv miljard euro.

Turkiet

Med hänsyn till Turkiets långsiktiga utveckling som strider mot EU:s värderingar och kriterier för medlemskap är det tvivelaktigt att i likhet med regeringen bedöma ”att förhandlingar om ett EU-medlemskap fortsatt är det bästa sättet att förankra Turkiet i Europa och samtidigt försöka få till stånd reformer som stärker demokratin i Turkiet”. I stället bör man frysa förhandlingarna om medlemskap och ompröva EU-stöden till Turkiet.

Asylsökande och Schengen

”Utskottet konstaterar att förhandlingarna mellan medlemsstaterna om ’bördefördelningen’ i anknytning till asylsökande inte har framskridit på snart två år. ... Det kan kräva att de medlemsstater som förbundit sig att lösa frågan genomför de nödvändiga åtgärderna genom mellanstatliga beslut.

... Om exempelvis några medlemsstater äventyrar hela Schengensystemet genom att försvåra en uppdatering av Dublinreglerna, måste man i sista hand också kunna överväga om det är ändamålsenligt att dessa länder kvarstår som Schengenmedlemmar.”

Kategoriska strävanden av detta slag som ingår i betänkandet och som går ut på att tvinga andra medlemsländer är någonting som Finland bör undvika när länderna redan har uppfyllt kriterierna för tillträde till Schengensystemet. En permanent mekanism för att fördela asylsökande mellan medlemsländerna är inte rätt svar på flyktingkrisen.

Budgetramen

För budgetramperioden (2021–) och kohesionspolitiken är det befogat att redan nu linjera upp att EU:s budget inte får överskrida bnp-andelen på 1 procent, och att med anledning av Brexit bör EU:s budget minskas med ett belopp som motsvarar Storbritanniens finansiella bidrag. Likaså gäller det att upprepa Finlands linje om att medel måste överföras till forskning och utveckling.

Euroområdet

Kommissionens nyaste framställning om ett fördjupat euroområde offentliggörs först i maj, men redan nu är det på sin plats att förhålla sig avvisande till förslagen om en egen budget, ett eget finansministerium och en egen finansminister för euroområdet.

Finland måste alltså arbeta för sin ursprungliga linje, nämligen att inte drivas in i en modell med gemensamt ansvar för andra medlemsländers skulder. Lån och garantier som Europeiska stabilitetsmekanismen beviljar får inte medföra kostnader för Finland, utan de är avsedda som temporära lösningar på den ekonomiska krisen och med tiden ska de frångås. Också Europeiska centralbanken har varit och är fortfarande verksam som en solidaritetsfond motsvarande euroobligationer trots att det inte var dess ursprungliga syfte. Det gäller att successivt frigöra sig från den sti-

Utlåtande StoUU 2/2017 rd

Avvikande mening 4

mulans som kommit från Europeiska centralbanken och gå in för att frigöra sig även från skuldebrev för medlemsstater och företag i Europeiska centralbankens balansräkning. Europeiska centralbanken bär redan 15 procent av medlemsländernas offentliga skulder. Genom den monetära stimulansen har man köpt tid, men också förflyttat problemen och skapat egendomsbubblor.

Tidtabellen

Det brådskar med att fastställa Finlands linje, eftersom vitboken drar i gång en orkestrerad process. Processen inleddes med toppmötet den 26 mars och fortsätter i slutet av april med ett diskussionsunderlag om EU:s sociala dimension, i mitten av maj med ett diskussionsunderlag om hur vi bemöter globaliseringen, i slutet av maj med ett diskussionsunderlag om Ekonomiska och monetära unionens framtid, i juni med ett diskussionsunderlag om EU:s försvar i framtiden och i slutet av juni med ett diskussionsunderlag om EU:s finanser i framtiden. I september håller kommissionens ordförande Jean-Claude Juncker ett tal om tillståndet i unionen, och vid toppmötet i december är det redan dags för de första slutsatserna så att de slutliga besluten kan fattas i god tid före valet till Europaparlamentet i juni 2019.

Tidtabellen är mycket stram och det uppkommer nya förväntningar och löften för att man ska kunna överföra makt från medlemsländerna till Europeiska unionen, som förväntas skapa trygghet och ekonomiskt välstånd. Förenklat är det likväl i form av pengar fråga om hur mycket medel som överförs från nettobetallarna till att lösa nettomottagarnas problem.

Riksdagen måste med det snaraste få diskutera EU:s framtid utgående från regeringens utredning. Frågan om Finlands hållning när det gäller den inom unionen pågående diskussionen om i vilken riktning EU bör utvecklas bör behandlas öppet och ingående, redan under denna session före sommaren. Om det inte är dags att diskutera frågan nu, när kan det då vara dags?

Avvikande mening

Jag föreslår

att utskottets utlåtande måste kräva att regeringen så snabbt som möjligt, senast i maj, lämnar riksdagen en utredning om Finlands mål i anslutning till EU:s framtidsdebatt. Utredningen ska också behandla alla de kända unionsdokument och politiska förklaringar som kan antas påverka Finlands ställningstagande.

Helsingfors 31.3.2017

Sari Essayah kd